

ออก อิชักนี้ก็เริ่มแยกเขี้ยวขวาดนน้ำลายไหลปรี่ก่อนจะกระโจนออกมาตะคอกเลือดเนื้อผมอย่างดุร้ายมูมาม ชวนให้ชนลูกชนพองขึ้นมาอย่างรุนแรง” (68)

ความปรารถนาและความต้องการทางเพศของผู้หญิงถูกนำเสนอผ่านทางความหิวโหย แต่ความหิวโหยของเธอนั้นเปรียบได้กับความหิวโหยของนางยักษ์ปีศาจร้ายหรือนางรากษสที่เสพอาหารโดยไม่เลือกอย่างตะกละมูมาม เปรียบได้กับความต้องการทางเพศของเองที่ควบคุมไว้ไม่อยู่ มากมายจนเกินพอดี การเปรียบเทียบเองกับนางรากษสซึ่งไม่เพียงแต่เปรียบเทียบความต้องการทางเพศว่าเหมือนกันกับความหิวกระหายเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นว่าความต้องการทางเพศของผู้หญิงหากมีมากเกินไปจนเหมาะสมพอดีแล้วจะกลายเป็นสิ่งที่น่ากลัว น่ารังเกียจ และน่าขยะแขยง¹ ในทางจิตวิเคราะห์อาจกล่าวได้ว่าความปรารถนาทางเพศของเองที่ไร้ขีดจำกัดสร้างความวิตกกังวลให้กับช้อน ทั้งนี้เพราะสิ่งดังกล่าวได้คุกคามความเป็นเพศชาย (masculinity) ของช้อน ซึ่งแสดงออกผ่านทางบทบาทของฝ่ายชายในฐานะเป็นผู้กำหนดและควบคุมความต้องการทางเพศของผู้หญิง นางรากษส จึงสะท้อนความคิดของสังคมปิตาธิปไตยที่มองว่า ความปรารถนาทางเพศของผู้หญิงเป็นสิ่งที่น่าเกลียด น่ากลัวและอันตราย ดังนั้นเมื่อใดที่เองแสดงความต้องการทางเพศอย่างล้นเหลือจนช้อนไม่อาจควบคุม เองจะกลายร่างจาก “สาวน้อย” เป็น “นางรากษส” ในทันที

ช้อนกับบทบาทพระเอกที่มีขาวมาช่วยนางเอกที่ตกทุกข์

เมื่อเองพบว่าเธอตั้งครรภ์และตกที่นั่งลำบาก ช้อนสวมบทบาท “พระเอก” โดยรับอาสาเป็นพ่อของเด็กในท้องและขอร้องให้เองแต่งงานอยู่กับเขา แต่เองบ่ายเบี่ยงโดยกล่าวว่าช้อนยังไม่รู้จักเธออย่างแท้จริง เมื่อช้อนเสนอตัวเป็นผู้แบ่งปัน “เรื่องที่รบกวนในชีวิต” ของเอง และให้ความมั่นใจว่า “ความเข้าใจเป็นสิ่งที่คนเราต้องการจากกันยิ่งกว่าความช่วยเหลือใดๆ ทั้งหมด” (121) เองจึงสารภาพเรื่องราวในอดีตที่เธอไม่เคยบอกให้ใคร

¹ Susan Bordo กล่าวไว้ใน *The Unbearable Weight* ว่า “In the figure of the man-eater the metaphor of the devouring woman reveals its deep psychological underpinnings. Eating is not really a metaphor for the sexual act; rather, the sexual act, when initiated and desired by a woman, is imagined as itself an act of eating, of incorporation and destruction of the object of desire. Thus, women's sexual appetites must be curtailed and controlled, because they threaten to deplete and consume the body and soul of the male” (117)

มาก่อนแก่ซ้อน เองเล่าเรื่องของเธอให้ซ้อนฟังว่าเธอเคยมีเพศสัมพันธ์กับ พ่อเลี้ยง คนขับรถ และครูที่โรงเรียน
ประจำ

เรื่องพ่อเลี้ยง

“มีคืนหนึ่ง แม่กับน้องๆ พวกถูกมันไม่อยู่ ไปพักกับเพื่อนนอกเมืองเพราะธุระอะไรสักอย่าง
ในบ้านไม่มีใคร...พ่อเลี้ยงฉกกลับจากงาน กำลังนั่งกินเหล้าจนหน้าแดงก่ำ ช้อมมาทางฉันเรื่อย ฉันทัว
มันจึง เลย โหกกว่าฉันทัวขวบขึ้นไปนอนก่อน ฉันทัวมันแอบมองตามฉันทัวขึ้นบันไดไปด้วยสายตา
น่ากลัวน่ากลัว แบบที่กำลังจะกินคนเป็นๆ ยังไงยังงั้นเลย [] ตอนนึกถึงใจเดี๋ยวก่อนแล้วสับสนสับสนสับสน
ขวัญจะกระเจิงขนาดไหนเมื่อเปิดตาขึ้นมาแล้วเห็นพ่อเลี้ยงตัวเองเปลี่ยนเป็นอสุรกาย ยืนจังก้าเป็นเงา
สลัวตรงปลายเตียง ฉันทัวมันเห็นหวิวเสื่อกางเกงของมันออก จนกระทั่งเหลือแต่เนื้อตัวแขนขาเปลี่ยน
เปล่า...กว่าฉันทัวจะรู้ตัว ใจความเสียงสยอง ก็ซ่านลงไปจุกเต็มท้องน้อย ฉันทัวเสียงสยองมันคงได้ยินฉันทัว
ร้องครางออกมา [] วันนั้นฉันทัวยังเป็นเวอร์จินอยู่เช่นเดิม...พอมันเห็นเลือดฉันทัวนั่นพ่อเลี้ยงฉันทัวมันถึง
กับกลืนกลืนว่าเสื่อกางเกงของมันใส่ เปิดแนบออกไปจากห้องแทบไม่คิดชีวิต ปล่อยให้ฉันทัวนอนกัดฟัน
น้ำตาไหลพรากๆ จากความทรมานที่มันทิ้งเอาไว้ จนใช้ชิ้นทั้งคืนเลย...”

“แค่ในความมืดที่ฉันทัวนอนอยู่นะ ถ้ามีใครเกิดอุจริเอาไฟฉายมาส่องหน้าฉันทัว เขาคงไม่คิดหรือ
กว่าจะเห็นฉันทัวอิมของฉันทัวไปคนเดียวทั้งๆ น้ำตาขุ่นนองแถม คือนั่น...เป็นคืนที่ไอ้พ่อเลี้ยงมันเข้ามาเปิด
บริสุทธิ์ เพื่อให้ฉันทัวเข้าไปค้นพบอะไรสิ่งหนึ่ง มันเป็นความรู้สึกรู้สึกของฉันทัวที่ฉันทัวมาพบโลกใหม่...ฉันทัวยัง
จำรายละเอียดได้หมดเลยว่า ฉันทัวดูๆ จับๆ คล้ายชอกขาตัวเองไปอย่างอัศจรรย์ใจ...สิ้นนอกคินใจไปเกือบ
ทั้งคืน เมื่อรู้แล้วว่าคาน้ำซึ่งความสุข...สุขจนเข้มนั่นจนรุนแรงถูกกลืนขึ้นมาได้...อยู่ที่จุดเล็กๆ จุดนิด
เดียวกลางชอกขาฉันทัวเอง...

[พ่อเลี้ยง] “มันรู้ว่าฉันทัวจะไม่ปรึกษาบอกใคร เพราะหลายครั้งที่มันกลับเห็นฉันทัวเป็นฝ่ายมารอ
มันด้วยซ้ำ พ่อเลี้ยงฉันทัวมันเป็นนักธุรกิจมีฐานะ และพอเป็นที่รู้จักนับถือในเมืองนั้น แต่ส่วนตัว...มันเป็น
คนชอบเล่นเกมวิถิตาร เรา...ถึงคิดดูกันไฉยยิ่งกว่าแม่เหล็กดูดเศษเหล็ก...” (130)

เรื่องคนขับรถ

“...แต่ไม่กี่เดือนต่อมาฉันทัวมันก็เกิดมีเรื่องขึ้นอีก ไอ้คนนี้นั่นเป็นคนขับรถของคุณยายเอง...ระหว่างขับพาฉันทัว
กลับบ้านตอนเย็น มันชอบสบตากับฉันทัวจากกระจกหน้ารถ ฉันทัวรู้แต่ว่าผ่านตรงที่เปลี่ยนเมื่อไหร่ รถก็จะ
ถูกจอดกึก ประตูก็ดล็อก แล้วฉันทัวก็ถูกจัดการอยู่ในรถนั่นละ ...มันขู่ว่าถ้ากระโดดกระดากบอกใคร มัน
จะฆ่าฉันทัวทิ้ง...ไม่มีใครสงสัยมันเลยเชื่อไหม แต่คุณยายก็รู้จนได้เพราะฉันทัว...ก็ท้องขึ้นมาอีก”

“แกไม่มีส่วนผิดด้วยสักเท่าไรเลยนะ แกถูกไอ้คนจิตทรมานมันขู่จะฆ่า แล้วยังเค็กมหลือเกิน...จะรู้จัก
ช่วยตัวแกเองให้พ้นมือมันได้ยังงั้น”

“แกคิดอย่างนี้หรือ” เองยกมือขึ้นปิดหน้า

“แกอาจจะถูก ถ้าฉันไม่ได้ทำอย่างที่ฉันอุตริทำลงไปวันแรกที่ไอ้คนขับรถมันพาฉันมาส่ง...” (133)

ความจริงนะ ฉันไม่ได้กลัวคนมีดนักหรอก ฉันต้องปิดหน้าตัวเองเอาไว้ เพราะกลัวว่าเดี๋ยวมันจะเห็นฉัน อ้าปากยิ้มไปด้วยนะสิ ใครจะไปนึกล่ะว่า ทุกอย่างจะเข้าล็อกได้ง่ายดายขนาดนี้ [] คุณยายก็เชื่อฉัน เหมือนอย่างที่เคยเชื่อ ว่าฉันไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องที่เกิดขึ้นกับฉัน...จนกระทั่งเกิดไปอ่านเจอ ไดอารี่ที่ฉันบันทึกเรื่องผจญภัยหาวาเดียวของฉันเก็บเอาไว้ ตั้งแต่ครั้งเรื่องไอ้พ่อเลี้ยง จนถึงสุดยอคของ เรื่องโลกโศกดินแดน วันที่ฉันถอดกางเกงในเอาหาวออกมาล่อน้ำลายไอ้คนขับรถนี่...” (134)

เรื่องครูที่โรงเรียนประจำ

“โรงเรียนประจำมันมีแต่ผู้หญิงก็จริง แต่...ฉันก็ค้นสวยที่สุดในโรงเรียนอีกนะสิ ...มีอยู่วัน หนึ่งครูแม่บ้านเรียกให้ฉันเข้าไปหาในห้องส่วนตัว บอกว่าเงินแกเหิงหาย ...ยายครูนั้นเข้ามาค้นตัวฉัน เป็นการใหญ่ เออ แต่แทนที่จะเอามือค้นตามกระเป๋าดูเอางงฉันอย่างทีงู มือของแกดันความลงมาถึง เค้นนั่นเคลื่อนนี้ได้เสื้อใต้กางเกงฉันเสีย นี่ ช่างกตัญญูฉันลงไปจนติดที่นอน ชูไปด้วยว่าถ้าฉันยอมตามใจ แก แกจะไม่ว่าเรื่อง...” (136)

“แค่พอหลุดมาจากที่นั่น ได้ฉันก็เปิดแบบเลย ขึ้นต้องตีลังก้ากับยายนี่ตลอดชาติฉันคงอ้วกแน่ๆ ฉันเอายายครูคนนี้นี่มาแก้เช็งคึกว่าอยู่เปล่าๆ เท่านั้นแหละ” (139)

เรื่องของอิง “เล่น” กับความคาดหวังของผู้อ่านอย่างจื้อน อิงเล่าความรุนแรงทางเพศที่เธอได้รับในวัย เด็กจนถึงวัยรุ่นในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่จื้อนคาดคะเนไว้วันเบื้องคั้นว่าเธอเป็นฝ่ายถูกล่วงละเมิดทางเพศ แม้ว่าอิงสร้างเรื่องว่าเธอเป็นผู้ชักชวน ล่อลวง ชั่วๆ ให้มีความรุนแรงทางเพศเกิดขึ้น แต่การนำเสนอประสบการณ์ ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องอธิบาย เนื่องจากจื้อนอ่านอิงด้วยสายตาของ “คนนอก” จึง ด่วนสรุปว่าอิงเป็นผู้ล่อลวงคนที่ไม่รู้โอโหน่อิเหน่เหล่านี้มีเชื้อสกับเธอ และเมื่อตัดสินใจจากจุดยืนของผู้อ่านที่เป็น “คนนอก” อย่างจื้อนแล้ว ผู้ที่ต้องต้องตกเป็นจำเลย ถูกดำเนินหรือประณาม ไม่ใช่พ่อเลี้ยง คนขับรถ ครูที่โรงเรียนประจำ แต่กลับกลายเป็นอิง “ผมนี่ก็ถึงผู้เป็นพ่อเลี้ยงของอิง คนขับรถของอิง ครูผู้หญิงของอิงและร้อยพัน ชู้ชมของอิงซึ่งมีผมรวมอยู่ด้วยคนหนึ่ง...ทุกคนคงรู้ซึ่งเท่ากับที่ผมรู้ซึ่ง ว่าดวงดาคุนี่ [ของอิง] เปลี่ยนคนให้เป็น ตัวไปได้จริงๆ ไม่ว่าผู้มันจะตกอยู่ในสถานที่ไหน และไม่ว่าขณะอยู่ในเวลาใด ทุกคนต่างรู้ดีว่าไม่อาจมีคุณพระ คุณเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ช่วยคุ้มครองเขาไว้ได้หากกล้าปล่อยตนเองไว้ตามลำพังกับเจ้าของดวงดาคุนั้นแม้สักชั่วขณะที่ เดียวก็ตาม...” (152) หลังจากที่ยิงเรื่องของอิง จื้อนที่เสนอตัวเข้าช่วยเหลืออิงในตอนแรกกลับเป็นฝ่ายตีจากอิง ไป

สาเหตุสำคัญที่จ๊อนติดจากอิงไม่ได้เป็นเพราะจ๊อนรับไม่ได้ที่อิงถูกข่มขืนมาก่อน แต่เป็นเพราะจ๊อนรับไม่ได้กับโครงเรื่องที่อิงนำเสนอให้เขาฟัง อิงไม่ได้ล่อลวงบุคคลที่กล่าวถึงเท่านั้น แต่ยังล่อลวงจ๊อนด้วย “แกรู้ไหมว่าก็คนมาแล้วที่ยอมทำ *ทุกอย่าง* เพียงเพื่อขอแค่ปลายนิ้วของฉัน แกรู้หรือป่าวว่าแกลยมนำหน้าฉันแค่ไหน ฉันถึงต้องได้ แกรู้ได้ รู้ไว้ก็ได้ว่าตั้งแต่วันนั้น ฉันหมายมั่นปั้นมือทำให้แกลืมตัวจนพิศฉันให้ได้ ฉันอยากดูว่าหน้าอย่างแγκεจะคือด้านไปได้ซักกี่น้ำ” (น. 141) อิงทำให้จ๊อนเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับเธอนั้นเธอไม่ได้เป็นฝ่ายถูกกระทำ ความจริงแล้วเธอเป็นผู้กำหนดและควบคุมสถานการณ์ให้เป็นไปตามความปรารถนาของเธอ ที่สำคัญในคำสารภาพของอิง จ๊อนกลายเป็นเหยื่อคนหนึ่งในบรรดาพวกที่ถูกอิงล่อลวง คำสารภาพของอิงเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงที่จ๊อนหวาดกลัว รังเกียจ และขยะแขยง นั่นคือ นางรากษส จ๊อนจำใจตัดขาดจากอิงเพื่อรักษาอัตลักษณ์ความเป็นชายไว้ไม่ให้ถูกคุกคามโดยอิง

การแสวงหาหญิงในอุดมคติของจ๊อน

ในอดีตที่ผ่านมางานเขียนมักนำเสนอภาพผู้หญิงในอุดมคติ(ของผู้ชาย) หรือที่กาญจนา แก้วเทพเรียกว่า “ผู้หญิงที่เป็นสัญลักษณ์” เนื่องจากเธอเป็นที่รวมของ “ความสาว ความสวย ความดี” กล่าวคือ หากเธอเป็นแม่ เธอต้องเป็นแม่ผู้เสียสละ อุทิศตนให้กับการเลี้ยงดูบุตร หากเธอเป็นเมีย เธอก็เป็นภรรยาที่เพียบพร้อม เอาใจใส่การบ้านการเรือนอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง คอยดูแลเอาใจใส่สามีและสมาชิกในครอบครัว อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงที่เป็นสัญลักษณ์เหล่านี้ไม่มีตัวตนอยู่จริง แต่เป็นผลผลิตของความคิดคำนึง จินตนาการ ความใฝ่ฝัน และความปรารถนาของสังคมแบบปิตาธิปไตยที่มีต่อผู้หญิง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า “ผู้หญิงในอุดมคติ” หรือ “ผู้หญิงที่เป็นสัญลักษณ์” เหล่านี้เป็นเพียง “ภาพ” หรือ “สัญลักษณ์” เท่านั้น ทั้งนี้เพราะ “ภาพ” หรือ “สัญลักษณ์” เหล่านี้ได้เข้ามากำหนด ควบคุมผู้หญิงที่มีตัวตนจริงในสังคม

ในมุมปากโลก จ๊อนเป็นชายที่แสวงหาผู้หญิงในอุดมคติ ในสายตาของจ๊อน อิงเป็นผู้หญิงที่สาว สวย และรวยทรัพย์ เธอเป็นผู้หญิงที่จ๊อนหลงรักอย่างสุดซึ้ง แต่ความ “ร่ำรวย” ของอิง (อิงเป็น “ผู้หญิงที่ดูมีสกุล รุนขาคี” แต่ “ไร้สมบัติผู้ดี หน้าด้านและร่าแกมอย่างร้ายกาจ” น. 63) ทำให้จ๊อนต้องตัดใจจากเธอไป ความรักที่

จ็อนมีให้แก่องเป็นความรักที่ต้องการครอบครองเป็นเจ้าของ เมื่อจ็อนร้องขอร้องไห้เองแต่งงานร่วมชีวิตกับเขา และเลิกใช้ชีวิตเสเพล โดยมีเพศสัมพันธ์กับชายไม่เลือกหน้า เองปฏิเสธการร้องขอของจ็อนเพราะเธอไม่สามารถ เลิกพฤติกรรมของเธอเพื่อมีชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียวที่จ็อนต้องการได้ “...กว่าจะรู้ตัว ฉันก็หลงใหลมันจนจนงม แงม บอกแก่ก็ได้ว่า ชีวิตฉันคงอยู่ไม่ได้ถ้าขาดมัน” (146)

หลังจากนั้นไม่นาน จ็อนได้พบกับนิง นิงเป็นผู้หญิงที่ตรงข้ามกับเองอย่างสิ้นเชิง นิงไม่ใช่ผู้หญิงสวย สะดุดตาอย่างเอง ในความเห็นของจ็อน “หน้าตาของนิงดูธรรมดาๆ จะว่าจี้วันักก็ไม่ใช่ แต่จะว่าสวยก็ยังไม่ใช่ ใหญ่” (น. 156) แต่ความงามของนิงคือ ความดีงามซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกฝังอบรมตามแบบฉบับของครอบครัวชนชั้นกลาง นิงเล่าเรื่องในวัยเด็กให้จ็อนฟังว่า “นิงนึกถึงตอนเด็กๆ ขึ้นมาได้ คุณแม่นิงเค้าเป็นครูอยู่แล้ว เค้าจะแจกใบทำดีประจำวันให้นิงกะพี่ๆ ทุกวันเลย เป็นกระดาษซีร็อก เขียนว่าวันนี้ข้าพเจ้าแล้วก็จุกๆ ไขไปปลาเป็นช่องว่างให้ลูกๆ เติมชื่อตัวเอง แล้วก็เขียนคำว่า ได้ทำตัวเป็นคนดีดังต่อไปนี้ แล้วก็เรียงบรรทัดลงมาตั้งสามสี่ข้อ เนะให้เต็ม แล้วยังต้องมีลายเซ็นรับรองจากผู้ใหญ่ด้วยนะ” (164) ในทัศนคติของนิง “เหตุผล” จึงเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น เธอใช้เหตุผลเป็น “แผนที่นำชีวิต เป็นไฟฉาย เป็นเทียนเล่มเล็กๆ....[ที่]ช่วยขับไล่ความมืดมิด” นิงเชื่อว่าพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์จำเป็น ต้องได้รับคำอธิบายและอยู่ภายใต้การควบคุมของเหตุผลซึ่งเป็นเกราะกำบังคุ้มครองให้กับเธอ เธอกล่าวกับจ็อนว่า “นิงอยู่ไม่ได้จริงๆ ค่ะ ถ้าต้องอยู่กับความลึกลับซับซ้อนที่หาคำอธิบายไม่ได้ของพฤติกรรมต่างๆ ของคน” (161) ในความชื่นชอบความเป็นมนุษย์ที่มีเหตุผล นิงยกย่องมาตามฐรีว่าเป็นวีรสตรีที่สามารถ “พลิกประวัติศาสตร์” และปฏิเสธความสามารถของคลีโอพัตราที่จ็อนยืนยันว่า “พลิกประวัติศาสตร์ได้เหมือนกัน” โดยให้เหตุผลกับจ็อนว่า “นั่นค่ายของพวกนักบริหาร โลกด้วยเสน่ห์คนละค่ายกับนิงแล้วละค่ะ” (162)

จ็อนจบเรื่องด้วยความตายของเองและการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวของเขากับนิง การจบเรื่องในลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงอย่างเองไม่มีที่ทางในสังคม ในสถาบันครอบครัวของสังคมปิตาธิปไตยผู้หญิงถูกจำกัดให้เป็นเพียงสมบัติส่วนตัวของผู้ชาย และเพศภาวะของเธอถูกกำหนดให้เป็นไปเพื่อดำรงรักษาสถาบันครอบครัว เมื่อเองเลือกเซ็กส์และการมีเพศสัมพันธ์อย่างเสรี เธอจึงต้องจบชีวิตลงด้วยความตาย ความสูญเสียเอง

ของจ๊อนถูกทดแทนด้วยการกลับมาอีกครั้งของเอ็งในฐานะเด็กน้อยผู้บริสุทธิ์ไร้เดียงสา จ๊อนบอกกับผู้อ่านใน “บทส่งท้าย” ว่า “ชีวิตผมก็ยังดำเนินทุกซ์สุขต่อไป เพื่อจะพบว่า ผมมีผู้หญิงซึ่งผมรักสุดซึ่งอยู่สองคนในชีวิต และ ชื่อว่าเอ็งเหมือนกันทั้งคู่ คนแรกจบชีวิตลงไปแล้ว แต่อีกคนหนึ่งเพิ่งล้มตาศั้นดูโลกเมื่อไม่นานมานี้ เป็นลูกสาวตัวน้อยของผมกับนิงเอง” (187) การให้เอ็งกลับมาใหม่ในรูปของเด็กน้อยไร้เดียงสาสะท้อนความปรารถนาของจ๊อนในการแสวงหาผู้หญิงในอุดมคติ เนื่องจากเพศภาวะของผู้หญิงที่เป็น “กุลสตรี” นั้นต่างจากเพศภาวะของผู้หญิง “ต่ำต่อน” อย่างเอ็ง และไม่สามารถดำรงอยู่ในคนคนเดียวได้ เอ็งจึงต้องจบชีวิตลงเพื่อให้เอ็งคนใหม่ที่มีบริสุทธิ์ไร้เดียงสาถือกำเนิดขึ้นมาแทนคนเอ็งที่จ๊อนไม่อาจยอมรับได้

จ๊อน-ผู้เล่าเรื่องที่น่าเชื่อถือ?

อัญชัญให้เรื่องของเอ็งถูกล้อมกรอบโดยเรื่องของจ๊อน แม้คำพูดของเอ็งจะสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาที่จ๊อนนำเสนอ แต่ในฐานะผู้เล่าเรื่อง จ๊อนเป็นผู้มีอำนาจในการอ่านและตีความหมายคำพูดของเอ็ง จ๊อนนำเสนอเองตามความคิดคำนึงของตน แม้จ๊อนจะสร้างความต่างระหว่างตัวเขาและผู้ชายคนอื่นที่มีความสัมพันธ์กับเอ็งก็ตาม แต่จ๊อนก็ยังมองเอ็งแบบที่ผู้ชายมอง กรอบที่จ๊อนใช้อ่านเอ็งจึงไม่สามารถทำให้เขาเข้าใจเอ็งอย่างถ่องแท้ได้ ท้ายที่สุดแทนที่ผู้แบ่งปันเรื่องราวที่เลวร้ายในชีวิตของเอ็งอย่างที่เขาสัญญากับเอ็ง จ๊อนกลับมองเอ็งว่าเป็นผู้ร้าย เป็นนางปีศาจที่วางกับดักและตะครุบเหยื่อที่มาติดกับ พ่อเลี้ยง คนขับรถ ครู โรงเรียนประจำ ผู้ชายมากหน้าหลายตา รวมทั้งตัวจ๊อนเองด้วย จึงตกเป็นเหยื่อผู้บริสุทธิ์ของเอ็งและไม่มีความผิดใดๆ การอ่านและนำเสนอเรื่องของเอ็งผ่านสายตาของจ๊อนจึงสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และคอกย้ำความรุนแรงอันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย

เรื่องของเอ็งยังเป็นภัยคุกคามต่อเรื่องของจ๊อน มุมปากโลกเป็นนิยายที่ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องแบบคำให้การ (testimony) โดยมีจ๊อนเป็นผู้ให้ปากคำและผู้อ่านเป็นผู้ตัดสิน จ๊อนปกป้องตัวเองให้พ้นความรับผิดชอบใดๆ โดยอาศัยการสร้างพล็อตเรื่องที่มีเขาเองเป็นผู้เล่า และนำเสนอเนื้อหาของเรื่องที่เขาแสดงบทบาทเป็นพระเอกที่คอยช่วยเหลือผู้หญิงที่ตกทุกข์ได้ หากเอ็งยอมรับบทบาทที่จ๊อนหยิบยื่นให้ การนำคำนิยามเรื่องก็จะจบแบบมีความสุข คือ เอ็งไม่ตาย และได้แต่งงานกับจ๊อน ตามแบบฉบับของนวนิยายไทย แต่เอ็งปฏิเสธบทบาทที่จ๊อนต้องการยึด

เขียนให้ เองต้องการสร้างพล็อตของเธอเองและเป็นผู้จัดเขียนชีวิตของเธอเอง (authoring her own life) การปฏิเสธข้อเสนอของเองมีผลต่อข้ออื่นเพราะทำให้ข้ออื่นไม่สามารถแสดงบทพระเอกได้อีกต่อไป การที่ข้ออื่นตัดสินใจลาจากเองไปอาจมองว่าเป็นเพราะพล็อตเรื่องของข้ออื่นที่มีตัวเขาเป็นพระเอกไม่สามารถเล่าได้หากนำเอาพล็อตเรื่องที่มีเองเป็นผู้เล่าเข้าอยู่มาด้วย

เรื่องของเอง: เล่าใหม่ในมุมมองผู้หญิง

งานเขียนของอัญชัญแสดงให้เห็นว่าเพศเป็นเรื่องของอำนาจที่เป็นผลมาจากกระบวนการอ่าน วิเคราะห์ และให้ความหมายซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของสังคมในสิ่งที่เราเรียกว่า “ความจริงเกี่ยวกับเพศ” ไม่เพียงแค่ผู้หญิงและผู้ชายจะนำเสนอ “ความจริง” คนละแบบเท่านั้น แต่การรับรู้ความจริงของผู้หญิงที่นำเสนอแนวนั้นมักจะตรงกันข้ามกับการรับรู้ความจริงของผู้ชาย เนื่องจากกรอบการเล่าเรื่องที่ใช้นำเสนอเองนั้นเป็นกรอบที่สะท้อนค่านิยมชายเป็นใหญ่ ข้ออื่นจึงมองข้ามเรื่องของผู้หญิง (woman's story) ที่เอนำเสนอและไม่สามารถอ่านเอนออก โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับเองในเรื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความล้มเหลวในการอ่าน การที่ข้ออื่นไม่ได้ยินเสียงของเองและอ่านเรื่องของเองไม่ออก ทำให้ข้ออื่นไม่สามารถช่วยเองในการรักษาเอียวายบาดแผลในจิตใจ และส่งผลให้เองพบจุดจบอันน่าเศร้าในตอนท้ายเรื่อง

เรื่องเล่าของเองที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องหลักของข้ออื่นแสดงให้เห็นอำนาจของเรื่องเล่าในการกดทับ ปิดบังเสียงและตัวตนของคนกลุ่มอื่น ผู้อ่านที่ต้องการฟังเสียงของเองจึงต้องสร้างตัวบทขึ้นมาใหม่จากตัวบทเดิมที่มีอยู่ การอ่านตัวบทที่ต้องรื้อสร้างความหมายของตัวบทที่อ่านไปพร้อมกันเป็นเพราะเรื่องของผู้หญิง (woman's story) ไม่ได้แยกออกจากเรื่องของผู้ชาย ผู้อ่านตัวบทจึงต้องสวมบทบาทเป็นผู้เขียนบทไปพร้อมๆ กัน กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านรื้อฟื้นเรื่องของผู้หญิงที่ถูกกดทับภายใต้กรอบความรู้ที่สังคมกำหนด การรื้อฟื้นเรื่องของผู้หญิงยังไม่อาจทำได้โดยการอ่านพัฒนาการของเรื่องจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดจบ เพราะการดำเนินเรื่องแบบเส้นตรงทำให้เสียงของผู้หญิงที่ไม่เข้ากรอบหรือโครงเรื่องหลักไม่สามารถเปล่งออกมาได้ เนื่องจากเรื่องของผู้หญิงสอดคล้องแทรกอยู่ในเรื่องของผู้ชาย การรื้อฟื้นเรื่องของผู้หญิงจึงต้องให้ความสำคัญแก่ “การแกะรอย” โดยอาศัยการอ่านและหาหลักฐานที่คนทั่วไปมักมองข้าม การฟังเสียงที่เปล่งออกมาจากความเงียบ การรื้อฟื้นเรื่องเล่าของผู้

หญิงขึ้นมาจากความเงิบจึงดำเนินไปพร้อมกับการรื้อโครงสร้าง วิพากษ์กรอบของความรู้/ความจริง ที่นำเสนอเรื่องของผู้ชาย

มุมปากโลก: โลกของผู้ถูกข่มขืน

เอ็งบอกแก๊จ๊อนและผู้อ่านอยู่ตลอดเวลาว่าจะเข้าใจเธออย่างไร เธอเชื่อเชิญจ๊อนให้เข้ามายังโลกของเธอ และรู้จักตัวตนของเธอภายในโลกดังกล่าว เอ็งเล่าให้จ๊อนฟังถึงความฝันในตอนต้นเรื่องว่า เธอพบตนเองอยู่ในโลกอันแสนประหลาด เพราะทุกสิ่งในที่นี่กลับหัวกลับหางกับโลกของการรับรู้ทั่วไป “ไม่ผิดกับว่า หลุดเข้ามาอยู่ในฟิล์มเนกาทีฟถ่ายรูป ที่วัตถุทุกชนิดมีแสงขาวดำตรงข้ามความจริง” (8) ในโลกใบนั้นดวงอาทิตย์กลับเย็นยะเยือก ขณะที่ดวงจันทร์กลับตายแสงเจิดจ้ามาแผดเผา ภูมิประเทศอ้างว้าง วังเวง ปราศจากผู้คน มีเพียงเสียงโห่ๆ ของกังหันลมสีขาวที่ขึ้นเรียงรายราวกับปีศาจ “แถวกังหันนั้นดูจะเป็นเพียงอย่างเดียวบนโลกนั้นที่ฉันเห็น ทำไมถึงมาอยู่ที่นี่ได้ก็ไม่รู้ ดูเป็นภาพผิดที่ผิดทาง น่าทึ่งกลับที่สุด จ๊อน...ฉันเชื่อว่าไอส์แลนด์ที่แบบนี้ะ มันคงมีอยู่จริงๆ ไม่มีที่ใดอีกที่หนึ่ง...ถ้ามันไม่ใช่เส้นทางที่คนเราจะข้ามไปสวรรค์ ก็คงเป็นปากทางเข้านรก...ไม่ที่ไหนก็ที่ไหนสักแห่งเท่านั้นแหละ...” (10) ความฝันและจินตนาการของเอ็งสะท้อนความจริงชุดอื่นที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์และคำอธิบายของโลกแห่งความเป็นจริง แม้แต่กังหันลมที่สื่อความฝันจินตนาการในวัยเด็กกลับปรากฏอยู่ในความฝันอันน่ากลัวของเอ็ง

เอ็งรู้จักโลกแห่งนี้ตั้งแต่วัยเด็กเมื่อเธอพักอยู่กับแม่ที่แต่งงานกับพ่อเลี้ยงคนต่างชาติ ในงานปาร์ตี้ที่เพื่อนบ้านของเธอจัดขึ้นเพื่อฉลองวันเกิดให้กับแคร์รี่เด็กหญิงที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ทุกคนนำลูกโป่งสีชมพูมาในงาน เนื่องจาก “แม่ของแคร์รี่ไม่ยอมเชื่อว่าแคร์รี่ไม่มีตัวตนแล้วและเอาแต่ยื่นกรานทำเดี๋ยวว่า แคร์รี่เพียงแต่ลงไปอยู่อีกโลกหนึ่งซึ่งทุกอย่างในนั้นตรงข้ามและกลับด้านกันเหมือนยื่นส่องกระจก แม้แต่สีของแดดและเงา แล้วก็เพราะว่าแคร์รี่เป็นคนชอบสีแดงเป็นชีวิตจิตใจ จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมข้าวของทุกอย่างในปาร์ตี้ รวมทั้งลูกโป่งที่มีการ์ดวันเกิดของแคร์รี่ผูกติดจึงต้องเป็นสีชมพู แม่ของ แคร์รี่เชื่อว่าเมื่อมันลอยข้ามไปถึงโลกนั้น จนถึงมือแคร์รี่แล้วเมื่อไหร่ มันก็จะกลายเป็นสีแดง...” (103) เรื่องของแคร์รี่และลูกโป่งสีชมพูที่ล่องลอยไปยังโลกใบใหม่อยู่ในความทรงจำของเอ็งในวัยเด็ก หลังจากนั้นไม่นานเอ็งก็สร้างโลกของเธอขึ้น “ฉันหลับและฝันเห็นแต่ลูกโป่งสีชมพูพวกนั้น

คิดๆ กันอยู่หลายคืน แต่มันลอบลึบหายไปทุกครั้ง คว้าไม่เคยได้...แล้วฉันก็พบโดยบังเอิญว่าฉันสร้างโลกของแควี่ขึ้นมาเองได้ในหน้าหนาวถัดไป” (104) เองพูดถึงปราสาทที่เธอก่อสร้างบนชายหาดในฤดูหนาว

“ภาพปราสาทหิมะกลางเสียงคลื่นลมบนชายหาดที่มีแต่หิมะกลบทุกหนแห่ง ภาพนั้นเร้าจินตนาการให้เกิดความรู้สึกประหลาดอัศจรรย์ขึ้นมาเหลือเกิน เหมือนมองฉากละครแอ็บเซิร์ด ดูขัดแย้งและผิดที่ผิดทางจากธรรมชาติของมันเองสิ้นดีเลย วินาทีนั้น ฉันรู้แล้วว่าลูกโป่งสีเขียวลอยนำทางฉันมาถึงที่ตรงนี้เอง...ตรงมุมปากโลกที่ปราสาททรายกลับทำด้วยหิมะ และแควมีสีคำแต่เงากลับมีสีขาว...ตั้งแต่นั้นนั้นเป็นต้นมา ลูกโป่งลูกนั้นก็พาชีวิตฉันผูกติดไปด้วยทุกๆ ที่ที่มันลอบลึบไป โดยไม่มีมือไหนเอื้อมไปแตะต้องได้ จนมาถึงวันนี้ มันได้พาฉันให้ลอบเข้าไปรู้จักสถานที่ที่ไม่รู้ว่ก็แห่งต่อก็แห่งแล้ว ล้วนแต่เป็นความเร้นลับจากหมดทั้งโลก” (105-06)

ลูกโป่งสีเขียวนำพาเธอไปยังสถานที่ที่ยังเป็น “ความเร้นลับจากคนทั้งหมดทั้งโลก” สถานที่นี้เป็นสถานที่ที่เธอเรียกว่า “มุมปากโลก” ซึ่งคนทั่วไปไม่รู้จัก เดินทางไปไม่ถึง และไม่เคยสัมผัสมาก่อน นอกจากคนอย่างเริงซึ่งเคยประสบกับเหตุการณ์เลวร้ายในอดีตที่กระทบต่อจิตใจของเธออย่างรุนแรง เหตุการณ์ดังกล่าวนำพาเธอไปยังโลกใบใหม่ที่ทุกอย่างตรงข้ามกับความเป็นจริงตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป คือกลางวันกลายเป็นกลางคืน สีขาวกลายเป็นสีดำ ความหนาวเหน็บกลายเป็นความร้อนที่แผดเผา และส่งผลให้เริงปรับเปลี่ยนการรับรู้ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับคนทั่วไปในสังคม

เสียงของเริง: เสียงจากมุมปากโลก

เริงเล่าให้จ๊อนฟังเกี่ยวกับประสบการณ์ในวัยเด็กนับตั้งแต่ ความโดดเดี่ยวและใกล้ชิดกับความตาย ความหวาดกลัวและความเจ็บปวด พ่อและแม่ของเริงหย่าร้างตั้งแต่เธอยังเล็ก เริงอยู่ในความดูแลของคุณยายที่ปรนเปรอเธอด้วยวัตถุสิ่งของแทนที่ความรักความอบอุ่นที่เธอแสวงหา เธอพำนักชั่วคราวอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยงในต่างแดน แต่ถูกส่งตัวกลับเมื่อแม่ของเธอพบว่าเธอมีเพศสัมพันธ์กับพ่อเลี้ยง ประสบการณ์ในอดีตทำให้เริงตระหนักว่าโลกที่เธอเผชิญอยู่นี้ไม่ใช่โลกของเธอ และเธอต้องการหลีกเลี่ยง “โลกแห่งความจริง” นี้ไปยังสถานที่ใหม่ที่เธอเรียกว่า “มุมปากโลก” ณ ที่แห่งนั้นเธอสามารถกลับทุกอย่างที่เธอเคยรับรู้ให้ตรงข้ามกับความเป็นจริง ดังที่เธอกล่าวกับจ๊อน “ตรงมุมปากโลกที่ปราสาททรายกลับทำด้วยหิมะ และแควมีสีคำแต่เงากลับมีสีขาว” (106)

เรื่องราวของอิงถูกนำเสนอในลักษณะที่กลับหัวกลับหางและการทำความเข้าใจคนแบบอิงจึงจำเป็นต้องอ่านและขบคิดอ่านเรื่องราวของเธอในมุมกลับด้วย ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับอิงทำให้เธอไม่สามารถรับรู้และเข้าใจอย่างที่คนทั่วไปรับรู้ ภาพที่อิงเห็นเหมือน “ฟิล์มเนกาทีฟที่สีแดงกลับกลายเป็นสีเขียว” เรื่องเล่าของอิงเมื่อมองในมุมกลับแสดงให้เห็นเด็กน้อยที่หมดหนทางในการหลีกเลี่ยงความรุนแรงทางเพศที่เธอกำลังเผชิญ แทนเรื่องของเด็กสาวร่าเริงที่ล่องลอยให้มีความสุขกับคน การเล่าเรื่องของอิงยังแสดงให้เห็นระดับของความรุนแรงถึงขีดขั้นที่เธอไม่สามารถยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ การข่มขืนกระทำชำเราที่เกิดขึ้นกับอิงในวัยเด็กทำให้เธอไม่มีทางต่อสู้ และเมื่อเธอพบว่าเธอหมดหนทางในการหลีกเลี่ยง อิงพบว่าทางรอดเพียงทางเดียวของเธอคือการปรับเปลี่ยนการรับรู้ไปในทางตรงข้ามกับสามัญสำนึกของคนทั่วไป เช่น เปลี่ยนความกลัวให้กลายมาเป็นความคั่นแค้นระทิกใจ เปลี่ยนเปลี่ยนจากสถานะผู้ถูกกระทำมาเป็นผู้กระทำ

นักสตรีนิยมชื่อ bell hooks ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้หญิงหลายคนที่ประสบกับความรุนแรงทางเพศไม่ต้องการถูกสังคมตีตราว่าเป็น “ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทุบตี” (battered woman) เพราะคำดังกล่าวเช่นเดียวกับคำว่า “ผู้หญิงที่ถูกข่มขืน” เมื่อนำมาใช้กับผู้ประสบเหตุทำให้หลายคนรู้สึกว่าตนเองด้อยค่าและหมดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁴ แทนเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ที่อิงถูกพ่อเลี้ยงข่มขืนแสดงให้เห็นความพยายามของเธอในการแสวงหาคำอธิบายให้กับสิ่งที่เธออธิบายไม่ได้ อิงบอกแก่จอนว่าเธอเป็นผู้ล่องลอยเพียงคนเดียว และจากคำอธิบายดังกล่าวนี้ อิงสร้างภาพของเธอกับผู้กระทำเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกมองว่าเป็นเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ คำสารภาพของอิงจึงไม่เพียงความพยายามของอิงในการอธิบายและทำความเข้าใจเหตุการณ์ฝังใจที่เกิดขึ้นในอดีต แต่ยังแสดงให้เห็นความต้องการควบคุมสถานการณ์โดยสร้างภาพให้พ่อเลี้ยงกลายเป็นเหยื่อและเธอเป็นผู้กระทำ เช่นเดียวกับผู้หญิงที่ประสบความรุนแรงทางเพศคนอื่น อิงไม่ต้องการถูกสังคมตีตราว่าเป็น “ผู้ถูกข่มขืน” เพราะบทบาทดังกล่าวคอยย้ำความรู้สึกไร้อำนาจ ไม่สามารถควบคุมร่างกายของเธอเองได้ ภายใต้อำนาจดังกล่าว อิงหลอกตนเองว่าเธอไม่ได้เป็นผู้ถูกข่มขืนแต่เป็นผู้ล่องลอย การตั้งใจนำเสนอความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นความ

4 “Within patriarchal society, women who are victimized by male violence have had to pay a price for breaking the silence and naming the problem. They have had to be seen as fallen women. A category like ‘battered woman’ risks reinforcing this notion that the hurt woman, not only the rape victim, becomes a social pariah, set apart, marked forever by this experience” (bell hook 89)

ต้องการของเองในการทำลายโครงเรื่องซับซ้อนที่สังคมวางบทบาทผู้ถูกระทำให้กับเพศหญิงและผู้กระทำให้กับเพศชาย

บริบทในการเล่าเรื่องจึงสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจคำพูดของเอง เนื่องจากคำสารภาพของเอง เป็นเสียงที่เปล่งออกมาจาก “มุมปากโลก” สิ่งที่เองเล่าจึงอยู่เหนือกรอบการรับรู้ของคนทั่วไป (ในโลกของความ เป็นจริง) เมื่ออ่านเรื่องของเองจากจุดยืนในมุมปากโลกที่ทุกสิ่งกลับหัวกลับหาง เหมือนฟิล์มเนกาทีฟ เรื่องของ พ่อเลี้ยง ของคนขับรถ ของครู โรงเรียนประจำ ที่เองเล่าให้จ้องฟังจึงมีความหมายเปลี่ยนไปจากสิ่งที่จ้อง (และผู้ อ่านอย่างคำผกาและพิเชษฐ) อ่านและเข้าใจเอง เนื่องจากจ้องมองเองอย่างคนนอกมอง การซับซ้อนจึงเป็นเหตุ การณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นในเรื่อง และเรื่องของผู้หญิงเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศยังคงเป็นเรื่องที่ “เล่าไม่ได้” และ อยู่ในความเงียบต่อไป แต่หากมองจากมุมปากโลกหรือโลกของผู้หญิงที่ถูกซับซ้อน การซับซ้อนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และเรื่องของผู้หญิงสามารถ “เล่าได้” ภายใต้งื่อนไขในการเล่าที่จำเพาะ

ความเงียบที่ส่งเสียง

เองต้องการลืมความทรงจำที่น่ากลัวและเจ็บปวดในอดีต แต่อดีตที่เองปฏิเสธมิได้หายไปไหนและ ปรากฏให้เห็นเป็นอาการ ความขัดแย้งกันระหว่างความต้องการปฏิเสธอดีตกับความพยายามบอกเล่าเรื่องในอดีต สื่อให้เห็นเรื่องเล่าของเอง Ken Plummer กล่าวใน *Telling Sexual Stories* ว่า ความเงียบมักเป็นปฏิกริยาของผู้ ประสบกับเหตุการณ์ความรุนแรงรวมทั้งความรุนแรงทางเพศ แต่ในหลายกรณีผู้ประสบเหตุพยายามบอกเล่าเรื่อง ราวของคนให้คนนอกทราบ ถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน แต่เสียงของพวกเขากลับ “ไม่ได้ยิน” ทั้งนี้เพราะ คนทั่วไปไม่เคยถูกฝึกให้รับฟังเสียงเหล่านี้ ในมุมปากโลก เองบอกเล่าเรื่องของเธอก่อนและผู้อ่านตลอดเวลา แต่การบอกเล่าของเองนั้นกระทำผ่านทาง ความฝันและภาษากาย ที่ไม่ได้เปล่งออกมาเป็นคำพูด การทำความเข้าใจเองจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อ่านต้องให้ความสำคัญกับการฟังเสียงที่เปล่งออกมาจากเงียบเหล่านี้

ความฝัน

ความรุนแรงที่เองได้รับไม่สามารถบอกเล่าเป็นคำพูดได้ แต่แสดงออกมาในรูปแบบความฝันอันแปลก ประหลาด ความฝันที่เองบรรยายมีลักษณะคล้ายกับภาพวาดเซอร์เรียลลิสม์หรือภาพเหนือจริง “ฉันพบว่าภูมิประเทศ รอบตัวฉันเหมือนกับโลกเซอร์เรียลที่เรารู้จักในรูปเขียนของดาลีไม่มีผิด มันเป็นโลกแปลกประหลาดที่มีแค่พื้นดิน

หินทราย กับท้องฟ้าครอบไว้โล่งๆ ไม่มีร่องรอยของชีวิตสักนิด นอกจากฉันคนเดียวที่มีวิญญาณ...” (12) เธอเรียลลิสต์เป็นศิลปะที่สะท้อนแนวคิดที่ปฏิเสธหรือต่อต้านขนบกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งพวกเธอเรียลลิสต์เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ปิดกั้นความรู้สึคนึกคิดและความต้องการของมนุษย์ (รวมถึงความปรารถนาทางเพศ) แนวคิดนี้ยังเชื่อว่ามีความจริงสูงสุดที่อยู่เหนือความจริงทั่วไป ความจริงสูงสุดนี้ซ่อนอยู่ภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ของสังคมและจะปรากฏให้เห็นในสภาวะที่บุคคลนั้นอยู่นอกเหนือการบัญชาการของเหตุผลและสติสัมปชัญญะ⁵ เมื่อพิจารณาจากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นความพยายามค้นร้นของผู้ถูกข่มขืนในการบอกเล่าเรื่องราวของตน การใช้ศิลปะเธอเรียลลิสต์เป็นสื่อแสดงให้เห็นความพยายามของเิงในการปลดปล่อยสิ่งที่ฝังอยู่ภายใต้จิตสำนึก และยังเป็นการวิพากษ์กรอบกฎเกณฑ์ของสังคม (ชนชั้นกลาง) ที่ปิดกั้นเสียงของผู้ที่ถูกข่มขืนที่ทำให้เรื่องความรุนแรงเป็นเรื่องที่เล่าไม่ได้

ความฝันของเิงเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งแต่เป็นการสื่อสารด้วยภาพที่แทนคำพูด ความฝันของเิงเปรียบเสมือนหลักฐานของความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่แตกต่างตรงที่หลักฐานที่ปรากฏเป็นเสียงเงียบไม่อาจเปล่งออกมาเป็นคำพูดได้ แต่ความฝันบอกเล่าประสบการณ์ของเิงได้มากกว่าคำพูดเนื่องจากความรุนแรงที่เิงประสบเป็นสิ่งที่อยู่เหนือคำบรรยาย ขณะที่เิงใช้ความฝันเพื่อบอกเรื่องราวที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจให้แก่จอห์น จ็อนกลับอ่านความฝันของเิงเป็นสิ่งที่ไร้สาระ เนื่องจากจอห์นไม่ให้ความสำคัญแก่สิ่งเหล่านี้ เขาจึงไม่สามารถไขปริศนาเกี่ยวกับเิงและนำพาผู้อ่านไปรู้จักกับตัวตนของเิงได้

เล่นกับความตาย: ความต้องการเอาชนะชะตากรรมของผู้ถูกข่มขืน

เิงชอบเล่นกับความตาย ความเสี่ยงตายทำให้เธอรู้สึกสะใจที่เอาชนะความกลัวตายมาได้ แต่ความสนใจของเิงตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่าเธอจะต้องเผชิญกับสภาวะเฉียดตายก่อน เิงเล่าให้จอห์นฟังเกี่ยวกับประสบการณ์เฉียดตายที่เธอชอบทดลองทำหลายครั้งหลายครา “ถ้าแกเคยเผชิญหน้ากับความกลัวกลัวขนาดขนพองสยองเกล้า ขณะที่แกรู้ตัวว่าแกกำลังจะต้องตาย อย่างที่ฉันเคยละก็ หลังจากนั้นถ้าแกรอดมาได้ละ ความรู้สึกที่แกเคยมีกับ... ความกลัว มันอาจจะเปลี่ยนไปแบบหน้ามือเป็นหลังมือก็ได้ แกจะเริ่มรู้ว่าความกลัว เป็นรสชาติมหัศจรรย์ที่สุด

⁵ ดู สดชื่น ชัยประชัยประศาสน์ ใน จิตรกรรมและวรรณกรรมแนวอเรียลลิสต์ในประเทศไทยพ.ศ. 2507-2527

ของคนเรา เมื่อเอาไปเปรียบเทียบกับความรู้สึกโหดร้ายที่เหลืออยู่ทั้งหมดในโลก” (11) เองบรรยายภาพการต่อสู้ระหว่างเธอกับความตายได้อย่างตื่นเต้น น่าหวาดเสียวจนทำให้คนฟังลุ้นระทึกว่าใครจะชนะระหว่างเธอหรือความตาย สิ่งที่เองได้รับหลังจากการต่อสู้เกี่ยวกับความตายและรอดพ้นจากเงื้อมมือของความตายมาได้คือ ความสะใจซึ่งเกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจเหนือความตาย การกล้าเผชิญหน้ากับความตายทำให้เธอไม่กลัวสิ่งใดๆอีกต่อไป “ขณะที่เรารู้สึกว่าแก่กำลังจะต้องตาย อย่างที่ฉันเคยสะก๊ หลังจากนั้นไปถ้าเธอกลับมาได้นะ ความรู้สึกที่ที่เคยมีกับความกลัว มันอาจจะเปลี่ยนไปแบบหน้ามือเป็นหลังมือก็ได้. (11)

ชีวิตที่ชอบเสี่ยงและกล้าบ้าบิ่นของเองมีต้นกำเนิดมาจากความกลัวในวัยเยาว์ นับตั้งแต่การกลัวความมืด กลัวการพลัดพรากจากคนที่รัก กลัวและหวาดผวาวัวปีศาจ จนกระทั่งถึงความกลัวขีดสุดคือการถูกข่มขืนโดยพ่อเลี้ยง แต่เองกล่าวว่าเหตุการณ์วันนั้นทำให้เธอ “มองความกลัวเปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ” เมื่อเธอเผชิญหน้ากับสิ่งที่เลวร้ายสุดๆ และไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีมันไปได้จึงจำเป็นต้องหันหน้ามาเผชิญหน้ากับมันและเมื่อสามารถผ่านพ้นเหตุการณ์เลวร้ายที่สุดไปได้ ความกลัวก็กลับกลายเป็นความตื่นเต้นเร้าใจ เหมือนลูกโป่งสีเขียวที่เปลี่ยนเป็นสีแดง

หากอ่านเองโดยไม่ใส่ใจกับบริบทที่คำพูดของเธอปรากฏแล้ว คนนอกอย่างฉันหรือผู้อ่านจะมองพฤติกรรมของเองว่าเป็นสิ่งผิดปกติหรือวิถิตถาร แต่หากมองว่าสิ่งที่เองพูดเป็นเสียงที่เปล่งออกมาจากมุมปากโลก การชอบเสี่ยงตายและเล่นกับความตายของเองเป็นการตอบโต้กับชะตากรรมของผู้ถูกข่มขืนที่อยู่ในสภาวะไร้อำนาจตกเป็นผู้ถูกกระทำ และต้องเผชิญหน้ากับความกลัวจนสุดขีด และยังเป็นการตอบโต้กับสังคมที่มองว่าเธอเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย เป็นผู้ถูกกระทำ แม้การการเล่นกับความตายจะเป็นความพยายามเอาชนะโชคชะตาและความหวาดกลัวของเอง แต่ก็ยังเป็นวิธีคิดที่เธอใช้เสริมพลังให้แก่ตัวเอง

อาการอ่านเช็คส์: ภาวภายในที่สื่อถึงความรุนแรงทางเพศ

ความหวาดระหวัณการมีเพศสัมพันธ์ของเอง เป็น “อาการ” ของความรุนแรงทางเพศที่เองประสบในวัยเด็ก ในฐานะผู้เล่าเรื่อง จ้องอ่านเองเหมือนกับที่สังคมทั่วไปอ่าน ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของแนวคิดชายเป็นใหญ่ ดัง

นั่นฉันจึงมองตัวเองเป็นผู้หญิงล้ำสอน ไม่รักนวลสงวนตัว นอกจากนี้ฉันยังมองร่างกายที่ “หิวกระหาย” การมีเพศสัมพันธ์ของเองว่าเป็นสิ่งที่อันตราย คุณถามความเป็นชาย และจำต้องควบคุม ดังนั้น สิ่งที่ฉันพยายามกระทำคือ ปรับเปลี่ยนบทบาทของเองจาก “หญิงเลว” มาเป็น “หญิงดี” ผ่านพิธีกรรมทางสังคม คือ การแต่งงาน แม้ฉันจะสร้างภาพของคนว่าเป็นพระเอกที่เข้ามาครอบงำสถานการณ์ในยามที่เองต้องเผชิญกับวิกฤต แต่ความช่วยเหลือที่ฉันหยิบยื่นให้กับเอง ยังจำกัดอยู่ภายในกรอบของแนวคิดการแบ่งแยกระหว่างหญิงดีและหญิงเลว ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

การที่เองมีเพศสัมพันธ์กับชายไม่เลือกหน้าจำเป็นต้องทำความเข้าใจจากบริบทของเองในฐานะผู้ผ่านพ้นประสบการณ์ความรุนแรงทางเพศในอดีต เช็กส์เป็นสิ่งที่เองเรียนรู้ควบคู่ไปกับการใช้อำนาจ ดังนั้นเช็กส์จึงเป็นสิ่งที่เองใช้สร้างอำนาจในการต่อรองกับผู้ชายที่เธอพบปะเจอเจอ ประสบการณ์ทางเพศของเองในวัยเด็กปลุกฝังความคิดในเรื่องเพศแก่เองว่า เพศสัมพันธ์เป็นเรื่องของการใช้อำนาจ และเมื่อเธอเติบโตขึ้นและมีโอกาสเองจึงใช้เพศเพื่อกลบเกลื่อนความรู้สึกไร้อำนาจ การเป็นผู้ถูกกระทำในวัยเด็ก นอกจากมีชีวิตของเองเริ่มต้นด้วย “ความขาด” เองขาดทั้งความรัก ความอบอุ่นใกล้ชิด ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เธอตกอยู่ภายใต้ความหวาดกลัวสภาวะดังกล่าวทำให้เองเรียกร้องและแสวงหาสิ่งที่จะมาเติมเต็มความ “ขาด” ของตัวเอง เช็กส์ เป็นสิ่งที่เองใช้เติมเต็มความขาดและเพื่อได้มาในสิ่งที่เธอต้องการ ดังเห็นได้จากเมื่อเองต้องการเอาชนะฉันเหมือนอย่างที่ต้องการเอาชนะผู้ชายทุกคน เองเริ่มวางแผนปราบฉันโดยใช้เช็กส์เป็นเครื่องมือ เองบอกความจริงให้ฉันฟังว่า “แกล้งไหมว่าที่กลับมาแล้วที่ยอมทำ ทุกอย่าง เพียงเพื่อขอและปลายนัวของฉัน แกล้งหรือปล่าวว่าเก๋ขามน้ำหน้าฉันแค่ไหน ฉันถึงต้อง ใต้ แกล้งให้ ใต้ รู้ไว้ก็ได้ว่าตั้งแต่นั้น ฉันหมยมันปั้นมือทำให้แกล้มตัวจนพิศฉันให้ได้ ฉันอยากดูว่าหน้าอย่างแกลจะคือด้านไปได้ซักทีนี้” (141)

เมื่อมองย้อนกลับไปอ่านเรื่องของเองที่น่าเสนอโดยฉันจากบริบทของผู้ถูกข่มขืนใน “นวมปากโลก” สิ่ง queer ที่ผู้อ่านปฏิเสธไม่ได้คือ การล่วงละเมิดทางเพศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและเหตุการณ์นี้กลายเป็นความทรงจำที่ฝังใจจนมีผลต่อชีวิตของเอง เช่น เธอกลายเป็นคนติดเช็กส์ เป็นโรคนอนไม่หลับและฝันร้ายอยู่เสมอ และซ้ำร้ายคือเองชอบเล่นกับความตาย มองว่าความเสียชีวิตเป็นเรื่องน่าตื่นเต้นสนุกสนาน เป็นต้น

เสียงที่ปลดปล่อยจากการกดทับ Liberated voice?

นักสตรีนิยมให้ความสำคัญแก่เสียงของผู้หญิงในการเล่าเรื่อง ในกรณีของผู้ถูกข่มขืน การนำประสบการณ์มาถ่ายทอดเป็นเรื่องเล่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเสียงที่เปล่งจากความเจ็บ ได้ท้าทายค่านิยมเรื่องเพศ(ของชนชั้นกลาง) ว่าเพศเป็นสิ่งต้องห้ามหรือเป็นเรื่องที่ไม่พูดได้และมายาคติที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้การให้ผู้ประสบเหตุการณ์เล่าเรื่องของตนเองถือเป็นหนทางหนึ่งในการรักษาเยียวยา เนื่องจากกระบวนการเล่าเรื่องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกข่มขืนกลับไปอ่านและตีความหมายใหม่ให้กับความรุนแรงที่ตนประสบ การตีความดังกล่าวนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีใหม่ที่ต่างจากเดิมและการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกจากการเป็นผู้ถูกให้ความหมายโดยสังคมมาเป็นผู้ที่ให้ความหมายให้แก่ประสบการณ์ของตนเอง

แม้ว่าเสียงของเิงที่เปล่งออกมาได้ทำลายความเจ็บอันเป็นผลมาจากการปกปิดความรุนแรงทางเพศของชนชั้นกลาง แต่การเปิดเผยความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นการปลดแอกจากอำนาจปิตาธิปไตยเสมอไป ดังเห็นจากการตีความหมายของเิงให้แก่ประสบการณ์ในอดีตของตน โดยปรับเปลี่ยนบทบาทของเธอจากผู้ถูกล่วงละเมิดเป็นผู้ล่วงละเมิดเอง ดังนั้นในเรื่องที่เิงเล่า เหตุการณ์จึงถูกเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ เหมือนลูกโป่งสีเขียวกลับกลายเป็นสีแดง การพลิกผันประสบการณ์จากหน้ามือเป็นหลังมือสอดคล้องกับคำให้การของผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศหลายคนที่ได้รับเอาความอับอาย ความรู้สึผิด ที่ควรจะเป็นของผู้ก่อความรุนแรงมาเป็นของตนเอง หลายครั้งที่ผู้เสียหายกลายเป็นฝ่ายแบกรับความอับอายและความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การสลับสับเปลี่ยนตำแหน่งจึงไม่ได้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของความรุนแรง เิงมิได้หลุดพ้นจากกรอบของการเล่าเรื่องของสังคมปิตาธิปไตยที่เชื่อว่าผู้หญิงเป็นคันเหดุของการข่มขืน เพราะเป็นผู้ช่วยผู้ชายให้มีความต้องการทางเพศ แม้ว่าการหลอกตนเองว่าเิงมิได้เป็นผู้ถูกข่มขืนจะเป็นกลไกการป้องกันตัวอย่างหนึ่ง แต่การกระทำของเิงเท่ากับเป็นการปฏิเสธว่าการข่มขืนไม่ได้เกิดขึ้นจริงกับเธอ และแม้ว่าเธอจะละเมิดข้อห้ามเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ไม่ได้ในสังคม (ชนชั้นกลาง) และเปิดเผยเรื่องของเิงให้จ้องทราบ แต่เิงก็มิได้ปลดปล่อยตนเองออกจากความรุนแรงไปสู่การรักษาเยียวยาแต่อย่างใด เิงเดินทางไปมูปากโลกและอยู่ทีนั้น เธอไม่สามารถกลับ

เข้ามาสู่สังคมเดิมที่เธอเคยรู้จักได้อีก ขณะที่หลายคนที่เคยเผชิญกับความรุนแรงเช่นเดียวกันกับเธอสามารถกลับมาสู่สังคมได้

งานเขียนที่ใช้มุมมองสตรีนิยมให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาว และเน้นว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยรักษาเยียวยาหรือนำพาให้ลูกสาวรอดพ้นจากความรุนแรงรูปแบบต่างๆ ของสังคม ปิลาธิปไตย ในมุมมองโลกความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาวกลับถูกกดทอนลงโดยความรุนแรงทางเพศ เอิงขาดการติดต่อกับแม่ภายหลังที่แม่ของเธอทราบว่าเธอถูกพ่อเลี้ยงข่มขืน แม่ของเธอเลือกที่จะรักษาครอบครัวใหม่ แทนที่จะถูกขืนมาปกป้องลูกสาวของตน เอิงอยู่ในความอุปการะของคุณชายซึ่งปรนเปรอเธอด้วยทรัพย์สินเงินทองแทนที่ความรักความอบอุ่นที่เธอต้องการ ความสัมพันธ์ที่เอิงมีกับตัวละครคนอื่นล้วนแล้วแต่เป็นความสัมพันธ์กับผู้ชายทั้งสิ้น แม้ว่าจ็อนเป็นตัวละครที่เอิงจะสนิทสนมด้วยเป็นพิเศษ และก็ดูเหมือนจะเป็นห่วงเป็นใยเอิงมาตลอด แต่จ็อนก็ไม่ได้เข้าใจเอิงอย่างถ่องแท้ และเมื่อถึงคราวที่จ็อนจะพิสูจน์ความจริงใจว่าเขาจะยอมรับเอิงได้หรือไม่หลังจากที่เอิงได้พูดความเป็นมาของตนอย่างหมดเปลือก จ็อนกลับปฏิเสธเอิงและห่างเหินไปจากเธอ เอิงจึงเป็นตัวละครที่โดดเดี่ยววิเวก อันเนื่องมาจากเธอขาดชุมชนหรือกลุ่มที่สามารถช่วยรักษาบาดแผลทางใจ

สรุป

มุมมองโลกมีโครงเรื่องอย่างน้อย 2 โครงเรื่องคือ โครงเรื่องหลักที่จ็อนเขียนขึ้นและเป็นผู้เล่ากับโครงเรื่องรองที่เอิงเป็นผู้เขียนและถูกจ็อนทับอยู่ภายใต้โครงเรื่องหลักของจ็อน ในส่วนแรกผู้เขียนวิเคราะห์โครงเรื่องหลักที่จ็อนเป็นผู้เล่า เพื่อแสดงให้เห็นกรอบที่จ็อนใช้ในการอ่านเรื่องของเอิงและอำนาจที่แฝงอยู่ในการนำเสนอเรื่องของเอิงแก่ผู้อ่าน ส่วนที่สองเป็นการอ่านทบทวนเรื่องเล่าของจ็อนเพื่อค้นหาและรื้อฟื้นเสียงของเอิงที่ถูกฝังกลบภายใต้โครงเรื่องหลักจ็อน ซึ่งกระทำการผ่านการวิพากษ์กรอบและโครงเรื่องที่จ็อนใช้ในการสร้างภาพของเอิงให้แก่ผู้อ่าน กระบวนการรื้อสร้างความหมายดังกล่าวเปิดโอกาสให้เสียง/เรื่องราวของผู้ถูกข่มขืนได้เปล่งออกมาจากความเงียบ เรื่องของเอิง/ผู้หญิง (woman's story) นำไปสู่การทำลายสิ่งที่สังคมเรียกว่า “ความรู้” หรือ “ความจริง” โดยชี้ให้เห็นว่ากรอบความรู้ที่สังคมใช้อ่านและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศนั้นไม่เพียงพอที่จะอธิบายความซับซ้อนของตัวตนและอัตถวาทิพย์ของผู้ถูกข่มขืน เนื่องจากอคติทางเพศที่แฝงอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า

ความจริงเกี่ยวกับเพศและความรุนแรงทางเพศมีผลทำให้ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกข่มขืนเป็นเรื่องที่ “เล่าไม่ได้” ภายในกรอบดังกล่าว

การศึกษาความรุนแรงทางเพศในวรรณกรรมแสดงยังแสดงให้เห็นบทบาทวรรณกรรมว่าเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ช่วงชิงในการสร้างความหมายให้แก่ความจริงเรื่องเพศ มุมปากโลกของอัญชัญกระตุ้นให้ผู้อ่านตั้งคำถามว่า “ปาก” ในมุมปากโลก เป็นปากของใคร “ปาก” ของจ๊อนที่พูดถึง “จิม” ของเอ็งหรือ “จิม”⁶ ของเอ็งที่วิพากษ์ “ปาก” ของจ๊อน หากผู้อ่านอ่านเรื่องของเอ็งตามอย่างที่จ๊อนอ่าน นวนิยายของอัญชัญเรื่องนี้จะป็นหนังสือเรทเอ็กซ์ที่ตีแผ่ความปรารถนาทางเพศเพื่อท้าทายสังคมที่พยายามปิดกั้นในเรื่องเพศ หากผู้อ่านอ่านนวนิยายเรื่องนี้อย่างตั้งใจเพื่อฟังเสียงของเอ็งที่บอกเล่าเรื่องราวของเธอ ผู้อ่านจะตระหนักว่าภายใต้เรื่องเชกส์ที่สร้างความตื่นเต้นหฤหรรษ์ให้แก่ผู้อ่าน แท้จริงแล้วเป็นเรื่องของความรุนแรงทางเพศและผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงที่มีต่อผู้ประสบเหตุ

⁶ ในบทชื่อ “When Our Lips Speak Together” Luce Irigaray ใช้คำว่า “ปาก” เพื่ออุปมาถึงอวัยวะเพศของผู้หญิง ผู้เขียนบทความนี้ใช้คำว่า “จิม” ในความหมายเดียวกับที่ Irigaray พูดถึงในงานของเธอ ดูเพิ่มเติมใน *This Sex Which Is Not One*

ชุดที่ ๖ “ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์”

วรรณกรรมกับความเป็นธรรม :
การศึกษาเรื่องสั้นเวียดนามยุคหลังสงคราม

มนธิรา ราโท

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่๒
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่

วรรณกรรมกับความเป็นธรรม: การศึกษาเรื่องสันติเวียดนามยุคหลังสงคราม

โดย อาจารย์ ดร. มนริรา ราโท

บทคัดย่อ

ปี ค.ศ. 1975 เป็นปีที่มีนัยยะสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนาม ชัยชนะของเวียดนามเหนือต่อ กองทัพอเมริกาและเวียดนามใต้ทำให้สงครามอันยาวนานและโหดร้ายได้สิ้นสุดลงและเวียดนาม ได้รวมเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้ง การปรับเปลี่ยนจากยุคสงครามสู่สันติภาพทำให้เวียดนามเริ่มพัฒนา ประเทศทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม ชาวเวียดนามก็ไม่สามารถชื่นชมกับชัยชนะ ได้นานนักอันเนื่องจากการตระหนักถึงความจริงในยุคหลังสงคราม เช่น คอรัปชั่น รัฐคุมอำนาจ ไว้ที่ส่วนกลางมากเกินไป การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้นักเขียนและ ปัญญาชนเริ่มตระหนักว่าอุดมการณ์ในช่วงสงครามนั้นไม่เหมาะสมกับสังคมยุคหลังสงครามที่ซับซ้อนมากขึ้น ประเด็นที่นักเขียนให้ความสนใจมากคือความเป็นธรรมในสังคมและการประเมิน คุณค่าของมนุษย์ บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งวิเคราะห์ว่าเรื่องสันติเวียดนามในยุคหลังสงครามแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมได้อย่างไร ข้อสังเกตเบื้องต้นประการ หนึ่งคือวรรณกรรมเวียดนามยุคสงครามได้สะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับความ รักชาติและการเสียสละเพื่อประเทศ แต่วรรณกรรมยุคหลังสงครามได้พยายามที่มองบุคคลใน ฐานะที่ปัจเจกบุคคล กล่าวโดยสรุปคือเรื่องสันติเวียดนามยุคหลังสงครามพยายามชี้ให้เห็นว่าความเป็น ธรรมนั้นซับซ้อนเพราะไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่องชาติเท่านั้นแต่ยังมีส่วนสัมพันธ์ กับแนวคิดอื่นๆ เช่น ชนชั้นและเพศสถานะ

คำนำ

ในวาระครบรอบ 30 ปีหลังจากที่สงครามเวียดนามได้ยุติลงในปี ค.ศ. 1975 นักเขียนหญิง Pham Thi Hoai ซึ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในประเทศและนอกประเทศได้เสวยย้อนถึงเหตุการณ์และ ความรู้สึกของเธอเมื่อ 30 ปีที่แล้ว

*On 27 April, holding a paper-and-toothpick-flag poised over Ba Ria, I cried like every one else. But mine were not tears of victory. I knew nothing of the price of victory. My tears were tears of farewell. The war had known me. Now it was my turn to get used to its departure. Who would replace it to wink at me? What would remain after the war?*¹

¹ Pham Thi Hoai, 29 April 2005, translated by Nguyen Nguyet Cam and Peter Zinoman, in [www. OpenDemocracy.net](http://www.OpenDemocracy.net)

ชาวเวียดนามจำนวนมากไม่น้อยก็รู้สึกไม่ต่างไปจากนี้ แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะรู้สึกยินดีที่สงครามอันยาวนานและโหดร้ายนั้นได้ยุติลงเสียทีและชัยชนะเป็นของฝ่ายเวียดนาม แต่ในความรู้สึกลึกๆ ก็อดกังวลไม่ได้ว่าเวียดนามหลังสงครามจะเป็นเช่นไร สังคมเวียดนามได้เปลี่ยนจากสภาวะสงครามเข้าสู่สภาวะปกติอีกครั้งหลังจากที่สงครามเวียดนามได้ยุติลงในปี ค.ศ. 1975 อย่างไรก็ตาม การปรับสภาพสังคมและการปรับสภาพจิตใจของประชาชนเพื่อเข้าสู่ภาวะปกตินั้นไม่ใช่เรื่องง่ายนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่ได้ผ่านช่วงเวลาแห่งสงครามและประเทศถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนมาอย่างยาวนาน เราจะเห็นว่าชาวเวียดนามไม่ได้มีเวลาที่จะชื่นชมกับชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์นี้ได้มากนัก สภาพเศรษฐกิจอยู่ในขั้นวิกฤตเนื่องจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาและถูกตัดความสัมพันธ์ทางการทูตจากนานาประเทศ นอกจากนี้ยังต้องประสบปัญหาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีพิพาทเรื่องชายแดนทางตอนเหนือของประเทศกับจีนและทางด้านตะวันตกกับกัมพูชาในช่วงปี ค.ศ. 1978-1979 รวมทั้งภัยธรรมชาติต่างๆ ที่มีผลทำให้พืชผลทางการเศรษฐกิจเสียหาย สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อความรู้สึกและเชื่อมั่นในอนาคตของประเทศของชาวเวียดนามทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น สังคมเวียดนามยังต้องประสบกับคำถามที่ท้าทายและซับซ้อนยิ่ง นั่นคือ อุดมการณ์ของสังคมเวียดนามในยุคหลังสงครามจะเป็นเช่นไร หลังจากประเทศสามารถเอาชนะมหาอำนาจอย่างอเมริกาได้และรวมประเทศทั้งทางเหนือและทางใต้ได้เป็นหนึ่งเดียวกันอีกครั้งหลังจากที่ได้ต่อสู้กันมาอย่างยาวนาน มีผู้อพยพออกนอกประเทศทางเรือ (หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า "the boat people") จำนวนมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามใต้ นอกจากนี้ ปัญญาชนและผู้ที่ถูกจัดว่าเป็นชนชั้นกระฎุมพีถูกจับเข้าค่ายกักกันและบังคับให้ทำงานหนักเช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงาน (re-education camp) เหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของสังคมเวียดนามในยุคหลังสงครามที่จะสมานความขัดแย้งของอุดมการณ์ที่มีมาแต่ในยุคสงคราม

สถานการณ์ในประเทศเวียดนามเริ่มดีขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 หลังจากรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ประกาศนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจตามแบบตลาดเสรี (หรือที่เรียกว่านโยบายโด่ยเม้ย) และฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้เวียดนามกลับเข้าสู่ประชาคมโลกอีกครั้งและเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นตามลำดับ การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ผลพวงประการหนึ่งของนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 คือ การผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองและการใช้อำนาจของรัฐ ทำให้บรรยากาศโดยทั่วไปมีความผ่อนคลาย และปัญญาชน นักคิด และนักเขียนต่างมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ท่ามกลางการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและผู้คนสามารถปรับวิถีชีวิตจากยุคสงครามสู่ภาวะปกติได้มากขึ้น ปัญญาชนและนักเขียนเวียดนามเริ่มเห็นถึงข้อจำกัดของอุดมการณ์ของรัฐในช่วงสงครามคือการให้ความสำคัญกับความเป็นชาติ (nation) และความเป็นกลุ่ม (collectivity) ซึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคลในสังคมเวียดนามยุคหลังสงครามได้ ในยุคหลังสงครามอุดมการณ์ชาตินิยม (nationalism) ไม่สามารถซ่อน ปกปิด หรือ กดทับ ความซับซ้อน ความแตกต่างและหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมเวียดนามได้อีกต่อไป วรรณกรรมได้เป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งในการนำ

เสนอกระบวนการค้นหาความเป็นธรรมของปัจเจกบุคคลควบคู่ไปกับการนำเสนอความไม่เป็นธรรมในสังคม

ในหนังสือชื่อ *Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life* ซึ่งผู้เขียนคือ Martha Nussbaum ผู้เป็นศาสตราจารย์ทางด้านกฎหมายและจริยศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เสนอว่า งานวรรณกรรมมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความคิดเรื่องเหตุผล มุมมองด้านศีลธรรม รวมถึงกระบวนการยุติธรรมในสังคม ซึ่งแม้แต่ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา ทนายความ ก็ควรอ่านงานวรรณกรรมเพื่อที่จะได้เข้าถึงความรู้สึกและจินตนาการของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ทั้งนี้เพราะงานวรรณกรรมได้นำเสนอเรื่องราวและประสบการณ์ของบุคคลอื่นในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งบางครั้งเราอาจจะไม่มีโอกาสได้เห็นหรือสัมผัสได้ด้วยตนเอง

The literary imagination is a part of public rationality, and not the whole. In fact, I defend the literary imagination precisely because it seems to me an essential ingredient of an ethical stance that asks us to concern ourselves with the good of other people whose lives are distant from our own.²

วรรณกรรมซึ่งได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และจินตนาการของมนุษย์นั้นยังช่วยให้เราเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของสังคมโดยรวม นอกจากนี้แล้ว วรรณกรรมยังมีประโยชน์และสามารถแนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับเรามากด้วย ดังที่ Martha Nussbaum ได้ตั้งข้อสังเกตว่าวรรณกรรมนั้นมีบทบาทสำคัญในฐานะ

Artificial constructions of some crucial elements in a norm of public rationality, and valuable guides to correct response.³

การศึกษางานวรรณกรรมซึ่งแม้จะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นและนำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองหรือประสบการณ์ชีวิตของปัจเจกบุคคลนั้นย่อมช่วยให้เราเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและกรอบความคิดของยุคสมัยนั้นๆ ได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบรรทัดฐานทางศีลธรรม ค่านิยมของสังคม หรือ การประเมินค่าความถูก-ผิดในสังคม นอกจากนี้แล้ว งานวรรณกรรมยังมีลักษณะเฉพาะที่ต่างจากงานเขียนประเภทอื่น กล่าวคือ วรรณกรรมสามารถนำเสนอและเข้าถึงจินตนาการและความรู้สึกของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความสมหวัง ความผิดหวัง ความรัก ความกลัว เป็นต้น ซึ่งอารมณ์และความรู้สึกเหล่านั้นก็มีผลกับพฤติกรรมและการตัดสินใจของมนุษย์เช่นกัน ดังนั้น การศึกษาและวิเคราะห์เรื่องสั้นเวียดนามยุคหลังสงครามจะช่วยให้เรา

² Nussbaum, Martha C. *Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life*. Boston: Beacon Press, 1995. P. xvi.

³ อ้างแล้ว หน้า 78

เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนเวียดนามที่มีต่อสังคมร่วมสมัยในแง่มุมต่างๆ กัน ซึ่งจะช่วยอธิบายถึงความซับซ้อนของกรอบความคิดเรื่องคุณธรรมในสังคมเวียดนามได้ในอีกมิติหนึ่ง

ความจำเป็นทางด้านสังคมและการเมืองทำให้วรรณกรรมเวียดนามต้องกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือกระบอกเสียงของรัฐอยู่เกือบสามสิบปีของช่วงเวลาแห่งสงครามทั้งสงครามต่อต้านอาณานิคมฝรั่งเศสและสงครามกับอเมริกา (ปี ค.ศ. 1945 – 1975) ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นเวลาเกือบสามสิบปีที่เสียงของปัจเจกกลืนเป็นเสียงเดียวกับเสียงของสังคมหรือสาธารณะ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเสียงของปัจเจกบุคคลถูกปิดทับไว้ด้วยเสียงแห่งความเจ็บปวดของประเทศ งานวรรณกรรมต้องอุทิศให้แก่ความอยู่รอดของประเทศก่อน ดังนั้นจึงไม่มีพื้นที่ว่างบนหน้าวรรณกรรมให้กับปัญหาของปัจเจกซึ่งถือกันว่าเป็นปัญหาของคนๆ เดียวหรือเฉพาะกลุ่ม และย่อมจะไม่สำคัญเท่ากับปัญหาของประเทศ แต่เมื่อสงครามเวียดนามได้ยุติลงนักเขียนกลับให้ความสนใจกับปัญหา ความเจ็บปวด และความปรารถนาของปัจเจกบุคคลอีกครั้ง ดังที่สะท้อนผ่านความคิดเห็นของนักเขียน Lê Lưu ซึ่งได้ตั้งปณิธานไว้ว่า

นับเป็นช่วงเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่ช่วงสงครามจนถึงช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 เราไม่เคยพูดถึงไศกนาฏกรรมของปัจเจกชน ผมอยากจะเขียนถึงปัจเจก ชีวิตที่สัมผัสได้ ความสุขและความทุกข์ สิ่งที่เราทำได้และสิ่งที่พวกเขาสูญเสีย⁴

วรรณกรรมเวียดนามยุคหลังสงครามจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้อง “ความเป็นธรรม” ให้แก่ปัจเจกบุคคล นอกเหนือไปจากการสะท้อนความไม่เป็นธรรมในสังคมซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของวรรณกรรมในเกือบทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา ในการนำเสนอประเด็น “ความเป็นธรรม” ในระดับปัจเจกบุคคลนั้น นักเขียนในยุคหลังสงครามพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างและหลากหลายในสังคมเวียดนามถูกจำกัดอยู่ในกรอบความคิดของความเป็นชาติ (nation) แต่ประเด็นเรื่องความเป็นชาติไม่ใช่ประเด็นสำคัญประเด็นเดียวในสังคมเวียดนามยุคหลังสงครามที่สภาพการเมืองและเศรษฐกิจเปลี่ยนไปเหตุผลเรื่องความอยู่รอดของประเทศและแนวคิดเรื่องความเป็นชาติไม่ใช่คำตอบสุดท้ายสำหรับอธิบายปัญหาหรือตอบสนองการมีอยู่ของปัจเจกบุคคลอีกต่อไป การประเมินค่าทางศีลธรรมและการอธิบายข้อขัดแย้งในสังคมจึงต้องคำนึงถึงมุมมองอื่นๆ นอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องความเป็นชาติด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องชนชั้นและเพศสถานะซึ่งได้ถูกเชื่อมโยงกับความเป็นชาติและกระบวนการสร้างสังคมนิยมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในยุคสงครามที่รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ได้ย้ำเสมอว่าการปลดปล่อยทางชนชั้นของชาวนาและชนชั้นกรรมาชีพและการเรียกร้องของสตรีนั้นต้องทำควบคู่ไปกับการกู้ชาติ ในขณะเดียวกันก็ทำให้ปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้นและปัญหาสตรีกลายเป็นเรื่องรองจากปัญหาการกู้ชาติและการสร้างชาติตามระบบสังคมนิยม ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่วรรณกรรมยุคสงครามมักเสนอปัญหาเรื่องชนชั้นและปัญหาสตรีในเชิงนโยบายซึ่งเป็นการนำเสนอปัญหาในลักษณะที่เป็นองค์รวมหรือภาพกว้างโดยเลี่ยงที่จะระบุถึงกรณีเฉพาะ หรือถ้าจะนำเสนอปัญหาของปัจเจกบุคคลก็นำเสนอ

⁴ Lê Lưu, ‘Tâm huyết và mong ước của một đời văn’ trong *Nhà Văn Nói về Tác Phẩm*. Hanoi: NXB Văn Học, 1998. P. 441

ในแบบที่บุคคลนั้นๆ เป็นตัวแทนของชนชั้นหรือกลุ่มคนที่เขาหรือเธอสังกัดอยู่ ซึ่งแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับวรรณกรรมเวียดนามหลังยุคสงครามที่เน้นการวิเคราะห์ประสบการณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของปัจเจกบุคคลเป็นรายๆ ไป ในขณะที่เดียวกัน การนำเสนอเรื่องราวผ่านเรื่องราวของปัจเจกกลับทำให้เราเห็นภาพของปัญหาสังคมเวียดนามในยุคหลังสงครามชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่าสังคมเวียดนามจะได้มาซึ่ง “สังคมที่มีความเท่าเทียมกันและมีอารยะ”⁵ ได้ก็ต่อเมื่อสังคมเวียดนามโดยรวมรู้สึกได้และเข้าใจ “ความเป็นธรรม” ที่มาจากมุมมองและกรอบความคิดที่ต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องชนชั้น เพศสถานะ และการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือยอมรับความแตกต่างกันในสังคมได้

ในบทความวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นหลักได้แก่ 1) “ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์” ที่สะท้อนในวรรณกรรมเวียดนามยุคหลังสงครามว่าช่วยตอบคำถามและสามารถชี้ให้เห็นปัญหาของความซับซ้อนของแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นธรรม” ในสังคมได้อย่างไร และ 2) คุณลักษณะพิเศษของวรรณกรรมที่สามารถสัมผัสถึงความอ่อนไหว สิ้นไหม และสามาถถ่ายทอดความหลากหลายมิติของชีวิตนั้นได้ช่วยอธิบายถึงข้อจำกัดของกฎหมายและค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับกรอบความคิดเรื่อง “ความเป็นธรรม” ได้อย่างไรบ้าง ผ่านการวิเคราะห์เรื่องสั้นสามเรื่อง ได้แก่

1. *Kẻ sát nhân lương thiện* (ฆาตรกรผู้มีคุณธรรม) โดย Lại Văn Long
2. *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* (จดหมายถึงแม่โอร่าเกอ) โดย Y Ban
3. *Đứa ăn cắp* (หัวขโมย) โดย Nguyễn Minh Châu

1 ความเป็นธรรมกับชนชั้น

วาทกรรมว่าด้วยการต่อสู้ทางชนชั้นนั้นมิให้หันอยู่ทั่วไปในสังคมเวียดนามเพราะจุดมุ่งหมายหลักของการปฏิวัติตามแนวคิดของสังคมนิยมคือการปลดปล่อยชนชั้นกรรมาชีพ แต่ในสังคมเวียดนามซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมเพิ่งเริ่มในสมัยอาณานิคม (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20) และจำนวนผู้ใช้แรงงานก็ยังมีไม่มากนักเพื่อเทียบกับจำนวนชาวนาของประเทศซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ (เช่นเดียวกันกับลัทธิเหมาในประเทศจีน) ต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและรูปแบบการปฏิวัติ โดยพยายามชักจูงให้ชาวนาเข้าร่วมการปฏิวัติให้มากที่สุด ซึ่งเราจะเห็นว่าความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์ในการต่อสู้กับประเทศอาณานิคมอย่างฝรั่งเศสและมหาอำนาจอย่างอเมริกานั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสามารถปลุกเร้าความกล้าและได้รับความร่วมมือของชาวนา และคงปฏิเสธไม่ได้ว่าชาวนาเป็นกำลังหลักในการปฏิวัติและต่อสู้กับกองกำลังต่างชาติ ทั้งนี้ ชาวนาให้ความร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์นั้นก็เพราะ

⁵ ซึ่งในการประชุมใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 6 ปี ค.ศ. 1986 นอกจากพรรคได้ประกาศนโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและเปิดประเทศแล้วยังได้กำหนดอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศดังนี้

ความมั่งคั่งในหมู่ประชาชน ความมั่นคงแห่งรัฐ และ สังคมที่มีความเท่าเทียมกันและมีอารยะ
 Dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng văn minh
 (Affluent people, strong state, equal and civilized society)

สัญญาที่ว่าพวกเขาจะมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม และในสังคมใหม่จะไม่มีการกดขี่จากชนชั้นเจ้าของที่ดิน (landlord) และได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม คำสัญญาเหล่านั้นดูจะไม่เป็นผลมากนัก ดังที่เราจะเห็นได้จากการเดินขบวนประท้วงของชาวนาในจังหวัดไ่บ่ญ (Thái Bình) เพื่อต่อสู้กับการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และกลุ่มชาวนาบริเวณชานเมืองฮานอยต่อต้านการสร้างสนามกอล์ฟ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคหลังนโยบายโด่ยเม้ย (หลังปี ค.ศ. 1986) ที่ทิศทางการพัฒนาประเทศมุ่งไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งทำให้อุดมการณ์ของแนวคิดแบบสังคมนิยมที่เคยริเริ่มไว้ในช่วงสงครามถูกละเลยไปโดยปริยาย และเมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาตามแบบทุนนิยมก็ทำให้กลุ่มนายทุนและนักธุรกิจ (ซึ่งในสมัยสงครามถูกมองว่าเป็นศัตรูของการปฏิวัติ) กลับมามีบทบาทสำคัญในสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองได้ลดบทบาทของชาวนาและชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเคยเป็นกำลังสำคัญในช่วงการปฏิวัติและสงคราม ศาสตราจารย์ Ngo Vinh Long ได้กล่าวถึงแรงจูงใจของชาวนาที่สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

The Vietnamese peasants were not simply animals reacting angrily to hunger. Instead, they were patient human beings who organized themselves cell by cell, block by block, friendship association by friendship association, mutual aid group by mutual aid group, village by village, district by district and so on, in the hope of liberating themselves and their country. It was this hope for a better world – as well as the knowledge of possible success in creating such a world – that propelled them into action and them so resilient in their struggle.⁶

การต่อสู้ของชาวนาก็ยังดำเนินต่อไปในยุคหลังสงคราม พวกเขาไม่ได้ในสิ่งที่พวกเขาที่มุ่งหวัง ทั้งที่ได้เสียสละเพื่อการปฏิวัติและการทำสงครามแต่พวกเขาก็ยังเป็นชนชั้นที่ขาดโอกาสในสังคม การทวงสัญญาและความไม่พอใจจึงเกิดขึ้น เช่น ในเรื่องสั้นของ Ngo Ngoc Boi ได้สะท้อนถึงความผิดหวังของชนชั้นชาวนาต่อสภาพสังคมในยุคหลังสงคราม ดังที่ตัวละครชาวนาในเรื่องกล่าวว่า

เขาไม่เคยฝันว่าจะมีบ้านสวยงาม หรรษา แต่เขาแค่ปรารถนาที่จะได้เดินทางท่องเที่ยวอย่างสะดวกสบายโดยรถโดยสารประจำทางเพื่อจะได้ไปเยี่ยมญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง และไปชมทัศนียภาพของประเทศที่เขาเคยมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อปกป้องอธิปไตย บัดนี้ ช่วงเวลาแห่งสันติภาพได้ผ่านไปแล้วถึง 10 ปี แต่ไม่มีอะไรดีขึ้น เขารู้สึกเหนื่อยและผิดหวัง⁷

⁶ Ngo Vinh Long, *Before the Revolution: The Vietnamese Peasants under the French*. New York: Columbia University Press, 1991. Pp. xv-xvi.

⁷ Ngô Ngọc Bội, 'Chuyện của Lão Thường Dân' trong *Người Đàn Bà Quý*. Hanoi: NXB Nông Nghiệp, 1988. Pp. 64-65.

แต่งงานเขียนที่ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษในการนำเสนอความไม่เป็นธรรมในสังคมผ่านมุมมองของชาวนา คือ เรื่องสั้น *Kẻ sát nhân lương thiện* (ฆาตกรผู้มีคุณธรรม) โดยนักเขียน Lai Văn Long ซึ่งได้สะท้อนประเด็นความเป็นธรรมในสังคมและประเด็นความขัดแย้งเรื่องชนชั้นที่ฝังรากลึกมานานในสังคมเวียดนาม รวมไปถึงการวิพากษ์กระบวนการทางยุติธรรมในสังคม ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม และการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง นอกจากนี้แล้ว เรื่องสั้นเรื่องนี้ยังได้รับรางวัลเรื่องสั้นยอดเยี่ยมของนิตยสาร Văn Nghệ ซึ่งเป็นนิตยสารทางวรรณกรรมที่สำคัญของประเทศเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1991

นักเขียน Lai Văn Long เป็นนักเขียนหน้าใหม่ที่เริ่มอาชีพงานเขียนหลังนโยบายโดยเมย์ เขาเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1965 ที่เมือง Đà Lạt เขาสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาปรัชญา ปัจจุบันเป็นบรรณาธิการประจำหนังสือพิมพ์ Báo Công An Thành Phố Hồ Chí Minh ที่เมืองโฮจิมินห์ซิตี้ (เดิมคือไซ่ง่อน) เขาเริ่มเขียนเรื่องสั้นตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเรื่องสั้น *Kẻ sát nhân lương thiện* (ฆาตกรผู้มีคุณธรรม)

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการยุติสงครามในเมืองโฮจิมินห์ซิตี้ (ชื่อเดิมคือเมืองไซ่ง่อน) นายพันทหารผู้หนึ่งซึ่งได้เข้าร่วมกับกองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์และทำการรบอยู่ทางภาคเหนือของประเทศเกือบสามสิบปีได้กลับมาพบภรรยาและลูกของเขาอีกครั้ง รางวัลสำหรับความเสียสละของเขาคือบ้านหลังใหญ่ที่ทางการได้ยึดมาจากคหบดีผู้หนึ่งซึ่งถูกประณามว่าเป็นเหวียดชาน (Việt Gian) หรือผู้ทรยศ เนื่องจากทำงานกับชาวต่างชาติในช่วงสงคราม ต่อมาเจ้าของบ้านก็ได้หลบหนีไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส และบ้านหลังนี้เองที่พ่อแม่ของนายพันซึ่งเป็นชาวนายากจนทำงานเป็นคนรับใช้ นายพันและครอบครัวของเขาต่างพากันดีใจและเต็มไปด้วยความหวังว่าชีวิตของพวกเขาจะดีขึ้นภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อมาลูกชายของเขาตัดสินใจไปทำงานเป็นกรรมกรที่ประเทศในยุโรปตะวันออก ซึ่งก็เป็นไปตามค่านิยมของคนเวียดนามในยุคก่อนเปิดประเทศที่นิยมไปทำงานเป็นแรงงานในประเทศสังคมนิยมแถบยุโรปตะวันออก หรือที่เรียกกันว่า “แรงงานส่งออก” (exported workers)

แต่แล้ว สิ่งที่พวกเขาคาดหวังไว้ก็ไม่ได้เป็นไปตามแผน ลูกชายของนายพันกลับประเทศมือเปล่าเนื่องจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศยุโรปตะวันออก หลังจากที่รัฐบาลเวียดนามประกาศนโยบายเปิดประเทศและเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี ทำให้ชาวเวียดนามที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศเดินทางกลับมาในฐานะนักลงทุนต่างชาติและได้รับการต้อนรับจากรัฐบาลเป็นอย่างดี รวมทั้งเจ้าของบ้านที่นายพันและลูกชายกำลังอาศัยอยู่ และเมื่อเจ้าของบ้านเดิมยังได้มอบเงินจำนวนหนึ่งเพื่อสร้างอนุสาวรีย์ทหารผ่านศึก คำร้องขอเขาที่ขอบ้านคืนก็ได้รับการอนุมัติจากทางการอย่างง่ายดาย ทำให้นายพันและครอบครัวของเขาต้องเปลี่ยนสถานภาพจากเจ้าของบ้านเป็นลูกจ้างในบ้านและทำงานรับใช้เจ้าของบ้านเช่นเดียวกันกับที่พ่อแม่ของเขาเคยทำมาก่อน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับลูกชายนายพันและเขาได้ก่อคดีฆาตกรรมครอบครัวของเจ้าของบ้าน ด้วยความแค้นเขายังยิงภาพของบรรพบุรุษของเจ้าของบ้านที่แขวนไว้ที่ผนังด้วย เมื่อถูกสอบสวนเขาให้การว่า

คนที่มีความคุณธรรมเท่านั้นถึงจะสามารถเล็งกระบอกปืนไปยังการกดขี่ข่มเหงได้ ! ผมไม่ต้องการให้ “ลูกกษัตริย์เป็นกษัตริย์” พ่อของผมพยายามต่อสู้กับการถูกกดขี่โดยรวมต่อสู้กับศัตรูและรับใช้

ประเทศชาติกว่า 30 ปี ผมพยายามจบบันตามแบบของผม สำหรับผมแล้ว การปลดปล่อยตนเองจากความยากจนและความทุกข์ยากนั้นถือว่าเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง ถ้าผมมีลูก พวกเขาจะได้ไม่ต้องตัดหญ้าและเลี้ยงม้าให้กับพวกเจ้าของที่ดินเหมือนกับบรรพบุรุษของเขาทั้ง 3 รุ่น⁸

ผู้เขียนได้เน้นการต่อสู้ทางชนชั้นของชาวนาด้วยการยกคำกล่าวโบราณที่ว่า “ลูกกษัตริย์ย่อมเป็นกษัตริย์ ส่วนลูกคนกวาดลานวัดย่อมต้องกวาดลานวัด” ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความต่อเนื่องของการถูกกดขี่ทางชนชั้น และผู้อ่านยังเห็นความไม่พอใจของชนชั้นชาวนาผ่านตัวละครลูกชายนายพันในเรื่องนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด การที่นักเขียนนำเสนอประเด็นความขัดแย้งทางชนชั้นผ่านอารมณ์ความรู้สึกโกรธแค้นและเจ็บปวดของปัจเจกบุคคลช่วยให้เราเห็นภาพความขัดแย้งทางชนชั้นที่ยังดำเนินต่อไปในสังคมเวียดนามยุคหลังสงครามได้ชัดเจนขึ้น ดังเช่นที่ Nussbaum ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

...[A] story of class action, without the stories of individuals, would not show us the point and meaning of class actions, which is always the amelioration of individual lives.⁹

ในกรณีของลูกชายนายพันในเรื่องสั้น *Kẻ sát nhân lương thiện* (ฆาตกรผู้มีคุณธรรม) การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาดังกล่าวยังเป็นเครื่องหมายของการเดินทางมาสู่ทางตันของปัญหาซึ่งตัวละครหรือผู้เขียนเองก็ไม่ได้มองหาทางออกไม่พบ ยิ่งไปกว่านั้นมิติทางประวัติศาสตร์ที่นักเขียนปูพื้นไว้ตั้งแต่ต้นเรื่องเกี่ยวกับการเสียสละของนายพันที่ต้องจากครอบครัวถึงสามสิบปีเพื่อเข้าร่วมการปฏิวัติและการยกคำกล่าวโบราณที่ว่าด้วยความไม่พอใจของชาวนาต่อความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมทำให้ผู้อ่าน (จำนวนหนึ่ง) รู้สึกเห็นใจฆาตกรเห็นว่าการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหานั้นเป็นสิ่งที่ยอมรับได้

2. ความเป็นธรรมกับเพศสถานะ

นอกจากประเด็นเรื่องชนชั้นแล้ว ประเด็นเรื่องเพศสถานะโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลดปล่อยสตรีจากชนบทประเพณีดั้งเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากขงจื๊อก็ได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับขบวนการกู้ชาติเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพยายามในการลบล้างค่านิยมที่เรียกว่า “trọng nam khinh nữ” หรือ การยกย่องผู้ชายแต่ดูถูกผู้หญิง ครั้งหนึ่งประธานาธิบดีโฮจิมินห์เคยกล่าวถึงความจำเป็นในการเรียกร้องเสรีภาพและความเท่าเทียมกันของสตรีไว้ดังนี้

⁸ Lại Văn Long, ‘Kẻ Sát Nhân Lương Thiện’ trong *Ánh Trăng: Tập Truyện Ngắn*. Hanoi: NXB Hội Nhà Văn, 1995. P. 18.

⁹ Nussbaum, Martha C. *Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life*. P. 71.

ถ้าเราไม่สามารถปลดปล่อยผู้หญิงได้ก็เท่ากับว่าเราไม่สามารถปลดปล่อยประชากรครึ่งหนึ่งของโลก ถ้าเราไม่สามารถปลดปล่อยผู้หญิงได้ก็เท่ากับว่าการสร้างสังคมนิยมนั้นสำเร็จเพียงครึ่งเดียว...¹⁰

หากแต่ในทางปฏิบัติแล้ว การเรียกร้องเสรีภาพให้กับสตรีนั้นกลับเป็นเรื่องรองหรือเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าจุดประสงค์ของการส่งเสริมบทบาทของสตรีนั้นไม่ได้สนับสนุนความเท่าเทียมกันทางเพศแต่เพื่อให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติและกระบวนการผลิตในระบบสหกรณ์ (คอมมูน) ตามรูปแบบของสังคมนิยมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงก็ยังคงคาดหวังจากสังคมว่าจะทำหน้าที่ของภรรยาและแม่ได้เป็นอย่างดีด้วย งานวิจัยหลายชิ้นได้สะท้อนถึงความล้มเหลวของการปลดปล่อยสตรีในเวียดนาม เช่น ดักลาส ไพก์ (Douglas Pike) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันได้กล่าวในเชิงเปรียบเปรยถึงภาระงานที่หนักยิ่งของผู้หญิงเวียดนามในช่วงการปฏิวัติ

*'The women were in truth the water buffalo of the Revolution.'*¹¹

นอกจากนี้ คริสติน ไวท์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการเมืองในเวียดนามได้วิจารณ์ถึงความไม่จริงใจของนโยบายการปลดปล่อยสตรีในเวียดนาม ดังนี้

*'[T]he Leninist route to Women's emancipation by drawing women into productive labour seems a cruel joke, a formula for total exhaustion rather than for liberation.'*¹²

ดังนั้น สภาพความเป็นอยู่ของผู้หญิงเวียดนามในยุคสงครามจึงไม่ต่างไปจากเดิมมากนัก ซึ่งตามปกติแล้ว ผู้หญิงมักมีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจของครอบครัว รวมทั้งเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว แต่กลับมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ชายเนื่องจากในสังคมเวียดนามยึดถือความคิดแบบผู้ชายเป็นใหญ่ เช่น มักเรียกผู้หญิงตามชื่อหรือตำแหน่งของสามีหรือลูกชาย หรือดังที่สะท้อนในคำสุภาษิตว่า "ผู้หญิง 10 คนไม่เท่าอ้นทะอ้นเดียว"

ในเรื่องสั้น *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* (จดหมายถึงแม่โอร่าเกอ) ของนักเขียนหญิง Y Ban ได้สะท้อนให้เห็นถึงอคติอันเกิดจากค่านิยมของสังคมต่อผู้หญิง Y Ban เป็นนักเขียนหญิงที่เป็นที่รู้จักมากคนหนึ่งของเวียดนามในยุคหลังนโยบายโด่ยเม้ย เธอเกิดเมื่อปี ค.ศ. 1961 ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่เมืองฮา

¹⁰ Quoted in Bergman, Arlene Eisen. *Women of Vietnam*. Second edition. San Francisco: People Press, 1975. P. 215.

¹¹ Pike, Douglas. *Viet Cong: The Organisation and Techniques of the National Liberation Front of South Vietnam*. Massachusetts: The M.I.T Press, 1966. P. 178.

¹² Quoted in Pham Van Bich. *The Vietnamese Family in Change: The Case of the Red River Delta*. Surrey: Curzon, 1999. P. 64.

น้อย ผลงานของเธอส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิง ผลงานที่สร้างชื่อให้เธอได้แก่ เรื่องสั้น "ผู้หญิงมีพลังพิเศษ" (Người đàn bà có ma lực) พิมพ์ในปี ค.ศ. 1983 และเรื่อง "ผู้หญิงมาจากความมืด" (Người đàn bà sinh ra từ bóng đêm) พิมพ์ในปี ค.ศ. 1993

เรื่องสั้น *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* (จดหมายถึงแม่โอรourke) ได้เสนอปัญหาของผู้หญิงผ่านมุมมองของเด็กหญิงคนหนึ่งซึ่งต้องทำแท้ง เธอได้บรรยายความรู้สึกต่าง ๆ ไว้ในจดหมายถึงแม่โอรourke ซึ่งถือว่าเป็นแม่ผู้ให้กำเนิดของชาวเวียดนาม ซึ่งมีที่มาจากนิทานว่าด้วยการกำเนิดประเทศเวียดนามเรื่อง "หลางลองเกวีนกับโอรourke" นิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนเวียดนามที่ว่าพวกเขาคือลูกหลานของพญามังกรกับนางฟ้า (con rồng cháu tiên) พญามังกร (Lạc Long Quân) กับนางฟ้า (Âu Cơ) ได้มีบุตรด้วยกัน 100 คน ต่อมาได้แบ่งจำนวนบุตรเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งขึ้นไปบนสวรรค์กับมารดา และอีก 50 คนลงมายังทะเลพร้อมกับบิดา ซึ่งนิทานเรื่องดังกล่าวยังเป็นการอธิบายลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวเวียดนาม ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสองประเภทหลัก ๆ ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่ตามภูเขาและบนที่ราบสูง และผู้ที่อาศัยตามชายทะเลและที่ราบลุ่มแม่น้ำ นิทานเรื่องดังกล่าวสะท้อนถึงการตั้งถิ่นฐานและอพยพของชาวเวียดนาม ซึ่งมีจุดกำเนิดที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงทางตอนบนของประเทศเวียดนามปัจจุบัน ต่อมา มีการอพยพลงใต้ ทำให้ความเชื่อและนิทานเรื่องแม่โอรourke ก็ได้แพร่ลงมาสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงในตอนล่างของประเทศด้วย นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าว่า ลูก ๆ ของนางโอรourkeส่วนหนึ่งได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ฟองโจว (Phong Châu) หรือที่ปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดฟู่เถาะ (Phủ Thọ) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองฮานอยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 90 กิโลเมตร ต่อมาลูกชายคนโตได้กลายเป็นกษัตริย์และมีชื่อว่ากษัตริย์หุ่งเวือง (Hùng Vương) และปกครองประเทศที่มีชื่อว่าวันลาง (Văn Lang) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของประเทศเวียดนามในปัจจุบันนั่นเอง

ในเรื่องสั้น *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* (จดหมายถึงแม่โอรourke) นักเขียนนำเสนอข้อความจากจดหมายที่เด็กผู้หญิงคนหนึ่งเขียนถึงแม่โอรourke ถ้อยคำที่ปรากฏในจดหมายสะท้อนถึงความเจ็บปวดของผู้หญิงที่ท้อแท้เนื่องจากเธอยังอยู่ในวัยที่ยังไม่พร้อมจะมีลูก ความเจ็บปวดนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากความเจ็บป่วยทางร่างกาย แต่ยังเกิดจากความรู้สึกผิดและความกดดันทางสังคม หรือแม้แต่ผู้หญิงด้วยกันเองก็ยังไม่เข้าใจเธอ เธอถูกตำหนิและวิจารณ์จากกลุ่มผู้ป่วยหญิงในโรงพยาบาลที่เธอรักษาตัวอยู่ว่าเป็นอาชญากรที่ทำแท้ง ทั้งนี้เป็นเพราะในสังคมเวียดนามมีค่านิยมว่าการเป็นแม่เป็นหน้าที่หลัก (และอาจจะสำคัญที่สุด) และอาจจะมีความปรารถนาสูงสุดในชีวิตของผู้หญิง การมีลูกเป็นหลักประกันในชีวิตของผู้หญิงว่าจะมีผู้ดูแลในวัยชราและทำพิธีบูชาบรรพบุรุษตามหลักของขงจื้อ ส่วนผู้หญิงที่ไม่สามารถเป็นแม่ก็มักจะรู้สึกว่าการทำหน้าที่ของผู้หญิงได้ไม่สมบูรณ์ สิ่งที่นักเขียนพยายามนำเสนอก็คือสังคมมักจะคาดหวังจากผู้หญิงว่าต้องเป็นภรรยาและแม่ที่ดี สังคมเวียดนามโดยรวมมักจะเรียกร้องจากผู้หญิง หรือการกำหนดหน้าที่และบทบาทให้กับผู้หญิงมากกว่าที่จะเห็นใจหรือคำนึงถึงความต้องการและปัญหาของผู้หญิง ในตอนหนึ่งของเรื่อง ตัวละครได้กล่าวว่า

แม่โอรourkeให้กำเนิดลูกชาย 50 คน และลูกสาว 50 คน บรรดาลูกชายของแม่ต่างเป็นวีรบุรุษ กวี ส่วนลูกสาวโตขึ้นมาเป็นผู้หญิง ประเทศของวีรบุรุษ ข้าราชการกรรณ มีภรรยาตามตัวอย่างต่อเนื่อง แม่จึงสนใจแต่วีรบุรุษและกวี แม่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อบรรดาลูกสาวซึ่งอ่อนโยนและบอบบาง

และไม่เรียกร้องมากนัก แต่ตอนนี้ ลูกขอเรียกร้อง แม่จ๋า แม่โปรดสนใจลูกบ้าง โปรดมองถึงความเจ็บปวดของผู้เป็นลูกสาวและผู้เป็นแม่¹³

จากข้อความดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่าแม้ว่าปัญหาของสตรีได้ถูกกำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาล และขบวนการสตรีก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างชาติและต่อสู้กับกองกำลังต่างชาติ แต่ในทางปฏิบัตินั้นก็ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่า ผู้หญิงจะได้รับความสนใจก็ต่อเมื่อบ้านเมืองอยู่ในภาวะวิกฤติ เช่น ในยามสงคราม ซึ่งผู้หญิงต้องพยายามมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ชายหรือเข้ากันได้กับแนวคิดเรื่อง "ความเป็นชาติ" เช่น กล้าหาญ ร่วมรบในสงคราม หรือเป็นแม่ของวีรบุรุษที่เสียชีวิตในสงคราม ผู้หญิงทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสหกรณ์หรือหน่วยการผลิตก็เฉพาะในยามที่ผู้ชายไปรบที่แนวหน้า แต่เมื่อบ้านเมืองกลับเข้าสู่ภาวะปกติและผู้ชายก็กลับมาจากแนวหน้าแล้ว ผู้หญิงก็ควรกลับไปทำหน้าที่เป็นแม่และภรรยาที่ดีเช่นเดิม และพื้นที่สำหรับผู้หญิงก็ยังจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในครัวหรือในบ้าน ถ้าผู้หญิงจะทำงานนอกบ้าน ก็มักจะเป็นการเป็นแรงงานตามไร่นาหรือค้าขายในตลาด ส่วนปัญหาของผู้หญิงหรือประเด็นเรื่อง "ความเป็นผู้หญิง" นั้นแทบจะไม่ได้มีการกล่าวถึงเลยแม้แต่ในวรรณกรรมเอง ดังนั้น เรื่องสั้น *Bức thư gửi mẹ Âu Cơ* (จดหมายถึงแม่โอรourke) จึงเป็นก้าวที่สำคัญในการพยายามที่จะแยกประเด็นเรื่องเพศออกจากประเด็นเรื่องชาติและเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้หญิง และยังชี้ให้เห็นว่าปัญหาของผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องเฉพาะและต่างไปจากปัญหาของ "ชาติ" โดยรวม

3. ความเป็นธรรมระหว่างปัจเจกบุคคลกับผู้อื่น

นอกจากประเด็นเรื่องความเป็นธรรมหรือความไม่เป็นธรรมในระดับปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างสังคมหรือระบบแล้ว วรรณกรรมเวียดนามยุคหลังสงครามยังได้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของความเป็นธรรมหรือความไม่เป็นธรรมในระดับของปัจเจกบุคคลกับผู้อื่นด้วย ดังที่นักเขียน Nguyễn Minh Châu ได้นำเสนอผ่านเรื่องสั้น *Đứa ăn cắp* (หัวขโมย) ซึ่งกล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม การลงโทษและการให้อภัยในชีวิตประจำวัน และกรอบความคิดเรื่องศีลธรรมอาจจะไม่ใช่เกณฑ์ในการตัดสินหรือการทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ได้เพียงอย่างเดียว

Nguyễn Minh Châu เป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งของเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเขียนวรรณกรรมของเวียดนาม ในยุคหลังนโยบายโด่ยเม้ย Nguyễn Minh Châu เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1930 ที่จังหวัด Nghệ An แต่ไปเรียนหนังสือที่จังหวัด Huế และ Hà Tĩnh เขาเข้ารับราชการทหารในปี ค.ศ. 1952 ต่อมาในปี ค.ศ. 1962 ได้รับมอบหมายให้ไปประจำที่กองบรรณาธิการของนิตยสารด้านงานวรรณกรรมชื่อ Văn Nghệ Quân Đội ซึ่งอยู่ในสังกัดของกองทัพในเมืองฮานอยจนกระทั่งเขาเสียชีวิตลงในปี ค.ศ. 1989 Nguyễn Minh Châu มี

¹³ Y Ban, "Thư Gửi Mẹ Âu Cơ" trong *Những Truyện Ngắn Hay*. Hanoi: NXB Thiên Nhiên, 1993. P. 215

ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์และได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก เรื่องสั้น *Đứa ăn cắp* (หัวขโมย) เป็นผลงานที่เขาเขียนขึ้นในยุคหลังนโยบายโด่ยเม้ย

ในเรื่อง *Đứa ăn cắp* (หัวขโมย) ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวชีวิตประจำวันของบรรดาแม่บ้านที่อาศัยอยู่ในแฟลตข้าราชการ¹⁴ ในแต่ละวันพวกเธอจะมีเรื่องมาป่นหรือเล่าสู่กันฟังมากมาย พวกเธอแบ่งปันประสบการณ์ทั้งความสุขและความทุกข์ แต่วันหนึ่งเมื่อแม่บ้านคนหนึ่งเอะอะโวยวายขึ้นมาว่าผ้าที่เธอเพิ่งซื้อมาใหม่หายไป และเหตุการณ์ทำนองเดียวกันก็เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ทำให้มีการสืบหาว่าใครเป็นขโมย ในที่สุดก็พบว่าหัวขโมยคือหญิงทốngแกล่ใกล้ชิดชื่อ Thoan ซึ่งปกติแล้วเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี และชอบทักทายคนทั่วไป แต่มักเดินใจลอย บรรดาผู้หญิงในแฟลตต่างพากันรังเกียจหัวขโมย และไม่อยากจะอะไรหาญทุกคนต่างพากันโทษว่า Thoan เป็นผู้ขโมย สามียของ Thoan ไม่สามารถทนเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของชาวบ้านได้อีกต่อไปจึงขอย้ายกลับไปทำงานที่ต่างจังหวัด ด้วยความทุรกันดารและอยู่ไกลจากโรงพยาบาล Thoan แท้งลูกและเสียชีวิตในเวลาต่อมา เมื่อรู้ข่าวการตายของหัวขโมยบรรดาแม่บ้านในแฟลตต่างพากันเสียใจและรู้สึกผิดว่าตนเองมีส่วนผลักดันให้ Thoan และลูกไปสู่ความตาย

แม้ผู้เล่าเรื่องไม่ได้ตำหนิบรรดาแม่บ้านชาวแฟลตโดยตรง แต่จากน้ำเสียงและท่วงทำนองในการเล่าเรื่องทำให้เราเห็นว่าผู้เล่าเรื่องเองก็เห็นด้วยว่าการตายของ Thoan นั้นมีส่วนมาจากอคติของพวกแม่บ้านที่มีต่อ Thoan เช่น ในบางตอน ผู้เล่าเรื่องกล่าวว่า Thoan อาจจะขโมยของครั้งสองครั้ง แต่ด้วยอคติทำให้เธอถูกกล่าวโทษหรือเหมารวมว่าเป็นคนขโมยทุกครั้ง

บางครั้งก็ไม่เข้าใจว่าใครเป็นขโมยกันแน่ เพราะบางครั้งขโมยก็คือสายลมที่พัดพาเสื้อผ้าที่ตากไว้ให้ปลิวไปที่อื่น หรือบางครั้งก็คือตัวเจ้าของนั่นเอง บางคนชอบลืมหืมหรือไม่ก็ยุ่งมาก¹⁵

เรื่องราวของแม่บ้านชาวแฟลตนี้ทำให้เราเห็นว่ากระบวนการตัดสินความดี-ความชั่วนั้นมีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน และบางครั้งเราเองก็ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาและตัดสินโทษของคนอื่นโดยที่บางครั้งเราอาจจะไม่รู้ตัวเองด้วยซ้ำ ดังเช่นที่บรรดาเหล่าแม่บ้านชาวแฟลตไม่พิจารณาโทษของ Thoan แต่แล้วพวกเธอก็ต้องเสียใจและรู้สึกผิดว่าหัวขโมยได้รับโทษหนักเกินกว่าที่ควร การขโมยนั้นอาจจะมีความผิดแต่โทษของ Thoan ก็ไม่ควรถึงแก่ชีวิต นอกจากนี้ ผู้เล่าเรื่องได้เสนอว่าบางครั้งเราไม่สามารถพิจารณาเรื่องผิด-ถูก หรือ ดี-ชั่ว ผ่านกรอบความคิดเรื่องศีลธรรมได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่พิจารณาอย่างรอบคอบและรอบด้าน เช่นที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงการขโมยของ Thoan ว่า “การขโมยนั้นไม่ใช่ความชั่วร้าย แต่เป็นโรค” กล่าวคือ เธอมักเดินใจลอยและบางครั้งทำอะไรโดยไม่รู้ตัว เธอไม่ได้มีเจตนาขโมยซึ่งในกรณีตัวหัวขโมยเองกลับเป็น “เหยื่อ” และต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งแนวคิดเรื่องจิตวิทยาเป็นเรื่อง

¹⁴ ที่พักประเภทนี้กลายเป็นสัญลักษณ์ของยุคสังคมนิยม นั่นคือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยจะแบ่งเป็นห้องพักขนาดต่างๆ แต่จะมีพื้นที่สาธารณะที่ต้องใช้ร่วมกัน เช่น ลานซักล้าง ห้องน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่ไม่นิยมที่พักแบบนี้เพราะขาดความเป็นส่วนตัว

¹⁵ Nguyễn Minh Châu, ‘Đứa ăn cắp’ trong *Nguyễn Minh Châu toàn tập*. Hanoi: NXB Văn Học, 2002, P. 377.

ค่อนข้างใหม่ในสังคมเวียดนาม ในวรรณกรรมเวียดนามนั้นมักจะอธิบายการขโมยว่าเป็นเรื่องของเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ บางครั้งคนเราต้องขโมยเพราะความยากจน หรือเป็นเรื่องของความจน-ความรวย แต่งานเขียนของ Nguyễn Minh Châu เปิดมิติใหม่ที่เสนอว่าการขโมยอาจมาจากปัญหาทางจิต

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการกล่าวโทษและลงโทษหวั่นขโมยจากเรื่องสั้นคือเราอาจจะต้องระมัดระวังในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการอยู่กันอย่างเข้าใจไม่ใช่มุ่งประเมินค่าหรือตัดสินแต่เพียงอย่างเดียว เช่นที่นักเขียน Nguyễn Minh Châu ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในเรื่องว่า “บางครั้งคนเราก็โหดร้ายได้อย่างเป็นธรรมชาติหรือโดยที่ไม่รู้ตัว” นอกจากนี้ ปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราอาจจะมี ความซับซ้อนเกินกว่าที่กรอบของกฎหมายหรือศีลธรรมจะครอบคลุมได้อย่างทั่วถึง ซึ่งบางครั้งเราอาจจะต้องใช้ความเห็นใจในเพื่อนมนุษย์เป็นสิ่งแรกในการเข้าไปตัดสินปัญหา

บทสรุป: ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์กับความเป็นธรรมในสังคม

จากการศึกษาเรื่องสั้นเวียดนามยุคหลังสงครามทั้งสามเรื่องทำให้เราเห็นว่าวรรณกรรมมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของความเป็นธรรมและความไม่เป็นธรรมในสังคมผ่านประสบการณ์ และมุมมองของปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนความขัดแย้งของแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมทั้งในระดับของปัจเจกบุคคลกับสังคมหรือระบบ และระหว่างปัจเจกบุคคลกับผู้อื่น ความคิดเรื่องความเป็นธรรมที่สะท้อนในวรรณกรรมนั้นนอกจากจะตั้งอยู่บนประสบการณ์ของตัวละครซึ่งเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งการเคารพในความคิดเห็นของปัจเจกบุคคลก็เป็นส่วนสำคัญในสังคมประชาธิปไตย นอกจากนี้แล้ว งานวรรณศิลป์ยังสะท้อนถึงความคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมในระดับของปัจเจกบุคคลที่มาจากอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งในประเด็นนี้ Nussbaum ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการใช้อารมณ์ความรู้สึกอย่างเหมาะสมนั้นจะช่วยให้เราเข้าใจความรู้สึกหรือปัญหาที่ผู้อื่น (ตัวละคร) กำลังประสบอยู่มากขึ้น

Appropriate emotions are useful in showing us what we might do, and also morally valuable in their own right, as recognitions of the character of the situation before us. Furthermore, they motivate appropriate action.¹⁶

แม้ว่า Nussbaum ไม่ได้มองว่าอารมณ์และความรู้สึกนั้นเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการและเหตุผลเสมอไป แต่เธอก็ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของอารมณ์และความรู้สึก

On the other hand, not all emotions are good guides. To be a good guide, the emotion must, first of all, be informed by a true view of what is going on – of the facts of the

¹⁶ Nussbaum, Martha C. *Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life*. P. 74.

case, of their significance for the actors in the situation, and of any dimensions of their true significance or importance that, may elude or be distorted in the actors' own consciousness.¹⁷

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ Nussbaum เห็นว่าเป็นข้อจำกัดของการใช้อารมณ์และความรู้สึกที่เกิดจากการอ่านก็คือการกำหนดบทบาทของผู้อ่าน กล่าวคือเราจะต้องตระหนักว่าตนเองอยู่ในฐานะของผู้สังเกตการณ์ แต่ไม่ได้เป็นผู้ที่อยู่ร่วมในสถานการณ์จริง

Second, the emotion must be the emotion of spectator, not a participant. This means not only that we must perform a reflective assessment of the situation to figure out whether the participants have understood it correctly and reacted reasonably; it means as well, that we must omit that portion of the emotion that derives from our personal interest in our own well-being.¹⁸

ในกรณีนี้ ในเรื่องสั้น *Kẻ sát nhân lương thiện* (ฆาตรกรผู้มีคุณธรรม) เป็นตัวอย่างที่ดีของการที่ผู้อ่านจะรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกที่สะท้อนในงานวรรณกรรม ในเรื่องผู้เขียนได้เสนอความขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้นในบริบทของสังคมเวียดนามเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงการตัดสินใจของตัวละครที่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง แต่ในกรณีไม่ได้หมายความว่าผู้อ่านจะเห็นว่าความรุนแรงนั้นเป็นทางออกที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหาหรือยอมรับว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ หรือการที่เราเห็นใจหรือเข้าใจพฤติกรรมการขโมยของตัวละครในเรื่อง *Đứa ăn cắp* (หัวขโมย) นั้นไม่หมายความว่าเรายอมรับว่าการขโมยเป็นเรื่องถูกต้อง

เช่นเดียวกันกับที่ Nussbaum ได้เสนอว่าความทรงจำเชิงวรรณศิลป์นั้นช่วยให้เราใช้อารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกันกับเหตุผลในการเข้าใจถึงความเป็นธรรมในสังคมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่านิยมในสังคม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง การศึกษาเรื่องสั้นของเวียดนามทั้งสามเรื่องที่ได้เสนอไปแล้วในข้างต้นทำให้เราเข้าใจถึงความซับซ้อนของแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมในสังคมเวียดนามได้อย่างชัดเจนขึ้น และแม้ว่าความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์นั้นจะจำกัดอยู่ภายในกรอบความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ และความปรารถนาของปัจเจกบุคคล แต่ประสบการณ์ชีวิตของปัจเจกบุคคลที่ต่างเพศ อายุ วรณะ เชื้อชาติ และอื่นๆ ที่สะท้อนในงานเขียนสามารถช่วยให้เราเข้าใจและยอมรับความหลากหลายในสังคมได้มากขึ้น ซึ่งน่าจะนำไปสู่สังคมที่มีความเป็นธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติมากขึ้น

¹⁷ อ้างแล้ว หน้าเดียวกัน

¹⁸ อ้างแล้ว หน้าเดียวกัน

บรรณานุกรม

- Bergman, Arlene Eisen. *Women of Vietnam*. Second edition. San Francisco: People Press, 1975.
- Lại Văn Long, 'Kẻ Sát Nhân Lương Thiện' trong *Ánh Trăng: Tập Truyện Ngắn*. Hanoi: NXB Hội Nhà Văn, 1995.
- Lê Lưu, 'Tâm huyết và mong ước của một đời văn' trong *Nhà Văn Nói về Tác Phẩm*. Hanoi: NXB Văn Học, 1998.
- Ngô Ngọc Bội, 'Chuyện của Lão Thường Dân' trong *Người Đàn Bà Quỳ*. Hanoi: NXB Nông Nghiệp, 1988.
- Ngo Vinh Long. *Before the Revolution: The Vietnamese Peasants under the French*. New York: Columbia University Press, 1991.
- Nguyễn Minh Châu, 'Đứa ăn cắp' trong *Nguyễn Minh Châu toàn tập*. Hanoi: NXB Văn Học, 2002.
- Nussbaum, Martha C. *Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life*. Boston: Beacon Press, 1995.
- Phạm Thị Hoài, 29 April 2005, translated by Nguyen Nguyet Cam and Peter Zinoman, in [www. OpenDemocracy.net](http://www.OpenDemocracy.net)
- Pham Van Bich. *The Vietnamese Family in Change: The Case of the Red River Delta*. Surrey: Curzon, 1999.
- Pike, Douglas. *Viet Cong: The Organisation and Techniques of the National Liberation Front of South Vietnam*. Massachusetts: The M.I.T Press, 1966.
- Y Ban, "Thư Gửi Mẹ Âu Cơ" trong *Những Truyện Ngắn Hay*. Hanoi: NXB Thiên Nhiên, 1993.

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ
“เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒”

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘
ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว เชียงใหม่
สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ จัดประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย
ครั้งที่ 2

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

"เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"

วันที่ ๑๐ - ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ.....วิกฤติโลก วิกฤติมนุษยศาสตร์.....

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 45 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 19 ท่าน
 สื่อมวลชน ☒ ผู้สนใจอื่น ๆ 12 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสน ใจอย่างยิ่ง	ดี/น่าสน ใจมาก	ดี/ น่าสนใจ	ดี/น่าสน ใจพอ ใช้	ไม่ดี/ น่าสน ใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	27	42	8	9	1
ประโยชน์ที่ได้รับ	25	39	10	11	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	27	40	14	7	-
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	28	41	14	1	-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	12	21	15	10	11

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

- ผู้ดำเนินการอภิปรายสรุปเนื้อหาของผู้บรรยาย และทำให้เกิดความซ้ำซาก
- ดร.ไชยยันต์ "มนุษยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยกำลังถดถอย" มนุษยศาสตร์น่าจะมองนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสังคมที่กว้างกว่า เช่น Harry Potter, Lord of the Ring, ละครทีวี, HBO ฯลฯ
- ดร.วีระ อ่าน Post modernism แบบประเมินค่า ทำให้รู้สึกสภาวะของมนุษยศาสตร์หดหู่ แต่ถ้าอ่านแบบวรรณกรรม "Postmodern Condition" จะให้แง่คิดใหม่กับสังคมได้ แม้แต่เรื่องเศร้า Tragedy ก็ยังเป็นความเพลิดเพลินใจ
- คุณสุกัญญา พูดได้น่าสนใจ แต่เปิดประเด็นมากจะไม่รู้จะเถียงได้อย่างไร
- ดร.เดือนเด่น ไม่ทราบว่าธรรมเนียมมาภิบาลเกี่ยวกับวิกฤติมนุษยศาสตร์

- อยากให้ผู้ดำเนินรายการควรแนะนำวิทยากรบ้าง เพื่อให้คนรู้จักและจะได้เข้าใจประเด็นที่อภิปรายมากขึ้น
- ผู้ดำเนินรายการไม่ควรต้อนสรุปประเด็นของวิทยากร เพราะพูดได้ชัดเจนดีแล้ว น่าจะชวนถกเถียงประเด็นให้กว้างขวางต่อไปมากกว่า
- การอภิปรายให้ความรู้ดี แต่ไม่ค่อยแรงหัวข้อ
- เนื้อหาการบรรยายบางที่หัวข้อไม่ตรงกับเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ เช่น เรื่อง "ธุรกิจไทย"
- เอกสารประกอบไม่มี วิธีการนำเสนอยาวเกินไป
- ควรมีการแนะนำวิทยากรสั้นๆ ให้ทราบว่า มีจุดยืนในสิ่งที่คนพูดอย่างไร ตัวอย่างเช่น ถ้ามีการแนะนำคุณสุภิญญา กลางณรงค์ ก็ให้ทราบว่า คุณสุภิญญาพูดเกี่ยวกับเรื่องอะไร เพราะแน่ใจว่าหลายคนในที่ประชุมไม่รู้จักคุณสุภิญญา และจะไม่เข้าใจว่าเรื่องที่มาพูดคุยเกี่ยวกับอะไร
- ควรเพิ่มเติมแหล่งศึกษาและสถาบันการศึกษาของวิทยากร และผู้ที่เข้าร่วมประชุม เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการติดต่อต่อไป (ถ้าผู้เข้าร่วมประชุมมีมาก และไม่สามารถรวบรวมรวบรวมได้ ก็มีเพียงแค่ว่าข้อมูลของวิทยากรก็เพียงพอ)
- อยากรู้จักวิทยากร เนื่องจากไม่มีการแนะนำวิทยากรเลย หากรู้ว่าวิทยากรเป็นใครทำงานด้านใดจะทำให้มีข้อมูลที่จะติดตามวิทยากรต่อไป วิทยากรบางท่านน่าสนใจมาก
- การนำเสนอดีในบางท่าน แต่ยังขาดบทสรุปที่ชัดเจน และขาดการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาที่เด่นชัดกับวิกฤติมนุษยศาสตร์
- การใช้เวลาในการอภิปรายควรกำหนดให้เหมาะสมกว่านี้ และควรเปิดโอกาสให้มีการซักถามมากกว่านี้ด้วย
- ถ้ามีเอกสารประกอบด้วยจะดีมาก
- งงๆกับประเด็นของ ดร.เดือนเด่นกับหัวข้ออภิปราย มึนๆกับประเด็นของคุณสุภิญญาที่ไม่รู้ว่าคืออะไร แต่ภาพรวมแล้วก็ OK ชอบเป็นพิเศษคือ อ.วิระ สมบูรณ์
- เกี่ยวกับการจัดการ
 - น่าจะจัดเวทีให้พร้อมก่อนเริ่มการ โต๊ะและเก้าอี้วิทยากรไม่เพียงพอ
 - กำหนดการประชุมที่แจ่มให้สับสนมาก ดูยาก วัน/เวลาข้ามไปข้ามมา
 - ดินสออยู่ไม่เหลาให้ดีก่อนมาวางให้ผู้เข้าประชุม
- ควรจัดเอกสารประกอบการอภิปรายแจกให้ผู้เข้าร่วมการประชุม
- เห็นควรให้ถอดเทปและเผยแพร่ให้ผู้เข้าร่วมประชุมก่อนลงการสัมมนาครั้งนี้
- ดีมากทุกประการ
- การบรรยายมีความหลากหลาย แต่สอดคล้องกันดี
- ควรบริหารเวลา – เปิดโอกาสให้มีการซักถาม
- หัวข้อการบรรยายกับเนื้อหาที่วิทยากรนำเสนอ ดู(เหมือนว่า)จะไม่สอดคล้องกัน(หรือไม่)
- มีผู้อภิปรายร่วมมากเกินไป เวลาจำกัด

- การจัดเวลาอภิปรายไม่เหมาะสม ควรกำหนดเวลาแต่ละคนไม่เกิน 20 นาที และรักษาเวลา เพื่อจะได้มีเวลาอภิปราย/ซักถามเพิ่มเติมได้มากขึ้น
- มีปัญหาเรื่องการแบ่งเวลาสำหรับการอภิปรายที่มีวิทยากรหลายคน
- มนุษย์จะฝ่าฟันวิกฤติของโลกวิกฤติทางมนุษยศาสตร์ได้ มนุษย์จะต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
- ใช้เวลาในการบรรยายมากเกินไป
- ขอชื่นชมคุณอภิญา พุดได้ดีมากแม้จะไม่สามารถจดได้เลย
- ทุกคนพูดถึงวิกฤติ แต่ไม่มีทางออกที่เป็นรูปธรรมให้
- อยากให้จัดทุกปีในแนวนี้ในเชียงใหม่ (ช่วงปิดเทอม หรือ จัดศุกร์ – เสาร์ – อาทิตย์ จะได้ไม่ติดสอนคะ)
- วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ แต่พูดไม่ตรงหัวข้อ แม้ว่าเรื่องที่พูดจะฟังสนุกดี
- การเตรียมเวทีไม่เหมาะสม คณะกรรมการควรตรวจสอบก่อนจะเปิดพิธี
- การนำเสนอในรอบหัวข้อหนึ่ง แต่พูดไปคนละด้านมันอาจจะเป็นประโยชน์ แต่ปัญหาคือถ้าคนฟังฟังแล้วมันไม่ตรงหัวข้อก็ยากในการทำความเข้าใจตาม ควรมีการดูแลเรื่องที่วิทยากรแต่ละคนจะมีพูด, สถานที่เยอะๆควรมีการประสานงาน และการเตรียมพร้อมที่ดีกว่านี้, โดยรวมแล้วถือว่าพอใช้แต่มีหลายเรื่องที่ต้องปรับปรุง
- แสงสว่างน้อยไปนิด
- เอกสารบางส่วนอ่านแล้วสับสนคะ / แบบประเมินอ่านแล้วงงเล็กน้อยคะ
- ควรมีป้ายต้อนรับนอกตัวอาคาร การจัดเวทีควรตรวจสอบให้พอกับผู้ร่วมอภิปรายทุกคน ผู้ร่วมอภิปรายควรจะเป็นผู้ที่มีแนวความคิดหลากหลายและกว้างขวางมากกว่านี้ ฟังแล้วมีพูดเข้าประเด็นจริงๆ(ตามหัวข้อ) เพียงคนเดียว
- วิทยากรท่านสุดท้ายเสนอไม่ตรงประเด็น วิกฤติมนุษยศาสตร์
- สงสัยข้อมูลของวิทยากรท่านสุดท้ายอาจไม่ตรงประเด็นเท่าที่ควร
- น่าจะมีเวลาให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากกว่านี้
- เอกสารไม่เพียงพอ แบบสอบถามไม่ชัดเจน ภาพรวมเต็ม 10 ให้ 7 คะแนน
- กรุณาระมัตระวังเรื่องการเขียนชื่อ-สกุลและตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์หลายๆท่าน รวมทั้งชื่อหัวข้อบทความด้วย เนื่องจากผิดพลาดมากพอสมควร และน่าจะแนะนำวิทยากรคร่าวๆ
- มีคนสนใจเยอะ น่าจะจัดสถานที่ให้เหมาะสมต่อจำนวนคน
- หัวข้อนี้ไม่ควรจัดอยู่ในรูป “อภิปราย” น่าจะจัดในรูป “ปาฐกถา”(keynote) มากกว่า ยกเว้นผู้อภิปรายบางคนซึ่งอภิปรายไม่ตรงประเด็น
- ห้องแอร์เย็นเกินไปถึงกับหนาว ขอให้พอเพียง เป็นการประหยัดไฟด้วย

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

"เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"

วันที่ ๑๐ - ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ.....มนุษยศาสตร์ รัฐ ท้องถิ่น และความรุนแรง.....

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 64 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 31 ท่าน
☐ สื่อมวลชน ☒ ผู้สนใจอื่น ๆ 3 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสนใจ อย่างยิ่ง	ดี/น่าสนใจ มาก	ดี/ น่าสนใจ	ดี/น่าสนใจ พอใช้	ไม่ดี/ไม่ สนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	27	43	29	12	3
ประโยชน์ที่ได้รับ	21	43	31	14	3
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	25	37	28	13	8
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	24	43	31	10	5
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	22	47	25	13	2

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

อาจารย์สุรเดช โชติอุดมพันธุ์

- นำเสนออย่างเป็นระบบดี เข้าใจง่าย และน่าสนใจ
- ยังไม่ได้เอกสารเรื่องความเป็นหัว
- วิทยากรนำเสนอข้อมูลได้ดีมาก ตรงประเด็นหัวข้อที่นำเสนอ
- การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายขัดแย้งกับความเป็นของตัวเอง
- น่าจะให้เวลาการบรรยายหัวข้อนี้มากกว่าครึ่งชั่วโมง

คุณคมสัน รัตนะสิมากุล

- ในการนำเสนอ ส่วนหนึ่งมีกลิ่นอายของความเป็นวัฒนธรรมไทยอยู่พอสมควร อาจจะเป็นตัวครอบความคิดของเขาส่วนหนึ่ง
- วิทยากรนำเสนอข้อมูลได้ดีน่าสนใจ

- ผู้ดำเนินรายการควรให้เวลาถามมากกว่านี้ ผู้ดำเนินรายการไม่ควรพูดแทรกระหว่างผู้นำเสนอ paper พูด
- ความรุนแรงในสถาบันการศึกษาไทย ร่ำรวยในการใช้ภาษาแต่ฟังไม่รู้เรื่อง บทบาทของสื่อมวลชนไทย น่าสนใจอย่างยิ่ง และนำเสนอได้ดี
- กรอบทฤษฎีที่อธิบายไว้แต่ต้น ดูเหมือนไม่ได้ถูกนำมาใช้อธิบาย ตัวอย่างที่นำเสนอ (กล่าวคือไม่โยงระหว่างทฤษฎีกับตัวอย่าง)
- บทสรุปและเหตุผล เกี่ยวกับการส่งเสริมความรุนแรงของสื่อไม่ค่อยมีอะไรใหม่ต่างจากสิ่งที่มีคนเสนอมานานแล้ว

คุณชวลิต ว่องวาริทิพย์

- ควรจะเริ่มจากการไม่พยายามครอบคลุมความคิด ตามแนวเรื่องที่เขาพยายามนำเสนอ
 - วิทยาการพูดภาษาไทยบกพร่องอยู่ ในเรื่อง ตัวควบคล้ำ และ ร ล ทำให้คำสำคัญบางคำมีความไม่ชัดเจน(นิดหน่อย)ต่อผู้ฟัง ทำให้สับสนคิดเป็นระยะ การฟังไม่ราบรื่น การกล่าวส่วนนำ (introduction) มากไปหน่อย ทำให้สาระที่ต้องการเสนอน้อยไป
 - ผู้เสนอมีความพยายามที่ดี แต่อาจถูกครอบงำด้วยทฤษฎีมากเกินไป อาจไม่ได้ดู discourse ของไทย
 - ควรมีเวลาถามมากกว่านี้ ผู้ดำเนินรายการสรุปเองมากเกินไป น่าจะให้ผู้พูดได้สรุปสุดท้ายจะดีกว่านี้
 - วิทยาการถ่ายทอดเนื้อหาไม่ตรงกับหัวข้อ
 - เนื้อหาไม่ตรงกับหัวข้อ “ความรุนแรงในสถานศึกษา” การนำเสนอไม่เป็นระบบ กรอบแนวคิดไม่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ต้องการอธิบาย
 - การอธิบายกรอบการวิเคราะห์ทั่วไปยังไม่ชัด คือ พยายามบอกว่า discourse ของการพัฒนา และ globalization นำไปสู่ความรุนแรง แต่อธิบายไม่ชัดเลย
- เมื่อนำกรอบข้อ 1 มาใช้อธิบายความรุนแรงในสถาบันการศึกษาไทยก็ไม่ชัดเจนเช่นกัน
- วิทยาการเตรียมข้อมูลดี แต่ยังขาดความมั่นใจในการนำเสนอ และการตอบประเด็นต่างๆในการซักถาม

คุณวศินรัฐ นวลศิริ

- ควรจะบรรยายให้ช้าลงและดึงอารมณ์คนฟังมากกว่านี้

ภาพรวม

- สถานที่ไม่ค่อยเหมาะสม ไม่มีโต๊ะให้เขียน

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

“เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒”

วันที่ ๑๐ – ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ.....อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง และ พหุวัฒนธรรมกับเอกภาพแห่งรัฐประชาธิปไตย.....

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 37 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 36 ท่าน
☒ สื่อมวลชน 2 ท่าน ☒ ผู้สนใจ/อื่นๆ 10 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสนใจ อย่างยิ่ง	ดี/น่าสนใจ มาก	ดี/ น่าสนใจ	ดี/น่าสนใจ พอใช้	ไม่ดี/ไม่ สนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	16	22	6	-	-
ประโยชน์ที่ได้รับ	20	16	6	3	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	20	15	7	2	-
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	24	17	3	-	-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	20	7	7	6	-

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

หัวข้อ อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรี ดิงศภิทัย

- หัวข้อน่าสนใจ น่าจะมีวิทยากรจากหลากหลายสาขามาช่วยอภิปรายมากกว่านี้
- ห้องหนาวเกินไป ควรลดอุณหภูมิลงบ้าง ทั้งสบายกายและประหยัดช่วยชาติและโรงแรมตนเอง
- ควรมีเอกสารแจกเกี่ยวกับหัวข้อที่นำมาอภิปราย เพื่อการกระชับเวลา
- สนุกมาก
- มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการที่สนุกและน่าสนใจมาก
- สนุกดี แต่ไม่ควรจัดช่วงเวลาที่ตึกมากนัก ควรเป็นส่วนหนึ่งของรายการในช่วงเวลาปกติ
- มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ดีและน่าสนใจ

- น่าจะมีการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ หลายคนต้องการมาฟังแต่เวลาไม่อำนวย ประโยชน์ในการฟังวันนี้ ช่วยตอบคำถามบางสิ่งได้ชัดเจนขึ้น
- หาห้องยาก
- ไม่มีเอกสารประกอบ แต่การนำเสนอน่าสนใจและคนมีส่วนร่วมได้แสดงความคิดเห็นดีมาก ได้รับความรู้และความประทับใจดีมาก
- ได้แง่มุมในการวิจารณ์วรรณกรรมและชีวิต เพิ่มมิติในการมองเพื่อเกิดความหลากหลายในการคิด

หัวข้อ พหุวัฒนธรรมกับเอกภาพแห่งรัฐประชาธิปไตย

รองศาสตราจารย์ ดร.มารค ตามไท

- ควรให้เวลาต่อหัวข้อนี้มากกว่านี้ คือ วันเปิดและวันปิด เพื่อจะได้คำคำตอบต่อสังคม
- ถ้ามีการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ คนอีกมากมายคงจะได้รับประโยชน์ดีๆ เหมือนทุกคนที่มาวันนี้
- ดีมากตามคำแนะนำของอาจารย์ไชยันต์ และตามข้อเท็จจริง น่าเสียดายสำหรับเวลาน้อยเกินไป เพราะเรื่องที่อาจารย์มารคพูดมีความลึกซึ้งมาก ยากจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ ซึ่งไม่ได้สัมผัสกับ "อุดมการณ์" และเรื่อง "จิตไม่สำรวม"
- เปิดโลกทัศน์ทางความคิดได้อีกหนึ่งมิติของประสบการณ์ชีวิต
- เป็นการเสนอแนวคิดที่สามารถนำไปสู่การถกเถียงและวิจารณ์แนวคิดในวงกว้างต่อไปได้
- ดี อย่างนี้ น่าจะมีเอกสารแจก
- น่าสนใจดี ไม่ควรนำมาไว้ท้ายรายการเมื่อผู้ฟังเหนื่อยแล้ว

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

“เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒”

วันที่ ๑๐ - ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ.....ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์.....

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 47 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 5 ท่าน
☐ สื่อมวลชน ☒ ผู้สนใจอื่น ๆ 6 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสนใจ อย่างยิ่ง	ดี/น่าสนใจ มาก	ดี/ น่าสนใจ	ดี/น่าสนใจ พอใช้	ไม่ดี/ไม่ สนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	33	23	16	3	-
ประโยชน์ที่ได้รับ	33	24	13	4	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	31	19	18	8	-
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	33	24	14	2	-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	22	19	20	7	-

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

อ.พจิ ยุวชิต

- สนุกดี
- ประเด็นน่าสนใจ แต่การนำเสนอยืดไปหน่อย
- ติดคำว่า "เอ่อ" บ่อยมาก
- ใช้เวลานานเกินไป ควรสรุปให้สั้นกว่านี้จะดีมาก
- พุดนานเกินไปควรสรุปมากกว่านี้
- ใช้เวลาพุดนานเกินไป
- ถ้ารักษาเวลาให้ตรงตามที่กำหนดไว้จะดี การเอากาแฟมาทานในห้องก็สะดวกดี แต่ผู้ฟังก็อยากจะออกไปยืดเส้นยืดสายบ้าง

- วิธีการนำเสนอไม่น่าสนใจ น่าจะสรุปประเด็น ไม่ใช่อ่านเอกสาร ผู้เสนอไม่รักษาเวลา

อ.คารินา โชติศิริ

- นำเสนอรายละเอียดมากเกินไป จนคลุมประเด็นหลัก ไม่ชัดเจน
- ถ้าอธิบาย ขยายความนอกเอกสาร จะเด่นชัด
- พูดนานเกินไป
- น่าจะพูดมากกว่าอ่านจากเอกสาร
- ใช้เวลาพูดนานเกินไป
- ถ้ารักษาเวลาให้ตรงตามที่กำหนดไว้จะดี การเอากาแฟมาทานในห้องก็สะดวกดี แต่ผู้ฟังก็อยากจะออกไปยืดเส้นยืดสายบ้าง
- นานมาก อ่านมากกว่า
- น่าจะมีวิธีนำเสนอให้น่าสนใจกว่านี้ เนื่องจากหัวข้อน่าสนใจมาก มีปัญหาเรื่องการรักษาเวลา

อ.ศุติมา ประกาศวุฒิสาร

- การนำเสนอด้วย power point ใช้ตัวอักษรเล็กเกินไป และไม่ควรใช้ตัวอักษรสีเหลือง ทำให้มองเห็นไม่ชัด
- น่าสนใจดี และมี power point แต่สีที่ใช้ทำให้มองเห็นไม่ชัด

อ.มนธิรา ราโท

- ดีมาก น่าสนใจมาก ผู้นำเสนอ เสนอได้ดีมาก
- ชอบวิธีการถ่ายทอดความคิดของอาจารย์มาก ทำให้ฟังง่าย เข้าใจและวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน
- นำเสนอน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพประกอบ

ภาพรวมทั้งหมด

- การนำเสนอไม่น่าสนใจ เนื้อหาบางอย่างลึกซึ้งเกินไป แต่วิทยากรไม่นำเสนอให้ง่ายและน่าสนใจ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย
- การบรรยายดำเนินไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดเน้นและความโดดเด่นในการนำเสนอ ทำให้กินเวลาไปมาก น่าเบื่ออยู่บ้าง
- ไม่ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับความเป็นธรรมหรือลักษณะความเป็นธรรมที่สะท้อนผ่านวรรณกรรม
- วิทยากรบางท่านใช้เวลาเกินจากที่กำหนด ทำให้หัวข้ออื่นมีปัญหาเรื่องเวลาที่ต้องเร่งรัด
- วิทยากรน่าจะนำประเด็นจากเรื่องมาพูด ดีกว่าอ่านจากเอกสาร

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

"เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒"

วันที่ ๑๐ - ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ.....มนุษยศาสตร์ต้องห้าม.....

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 34 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 30 ท่าน
☒ สื่อมวลชน 1 ท่าน ☒ ผู้สนใจ/อื่นๆ 7 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสนใจอย่างยิ่ง	ดี/น่าสนใจมาก	ดี/น่าสนใจ	ดี/น่าสนใจพอใช้	ไม่ดี/น่าสนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	25	27	16	14	-
ประโยชน์ที่ได้รับ	21	31	15	14	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	14	25	20	17	6
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	31	27	10	13	-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	14	22	18	18	6

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

- ผู้ดำเนินอภิปรายช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ถ้าผู้ฟังไม่สามารถเข้าใจได้ เรื่องที่พูดคงจะเป็นความลับต่อไป เรื่องที่ซับซ้อนแบบปรัชญาควรรออย่างยิ่งต้องมีเอกสารประกอบและคำอธิบายที่ง่ายต่อความเข้าใจ
- การหัวเราะกับความจริง ทำให้ความจริงที่เราเชื่อว่ามีอยู่น่าค้นหาและนำไปสู่ความพอเพียง อยากให้มีอีกและประชาสัมพันธ์เยอะๆ ยังมีคนที่สนใจแต่ยังไม่ว่าง เรื่องดีๆ ควร แบ่งปันกัน
- ชอบ Comment อ.ธีระ มากๆ
- ควรใช้การบรรยายไม่ควรมาอ่านหนังสือ

- หัวข้อน่าสนใจ แต่การนำเสนอของวิทยากรมีความเป็นปรัชญาและความคิดสูงมากจึงทำให้ผู้ฟังที่มิได้มีความรู้เชี่ยวชาญทางปรัชญา ตามความคิดของวิทยากรไม่ทัน หากนำเสนออย่างเป็นรูปแบบมากกว่านี้ จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจความคิด นำเสนอได้ชัดเจนและเป็นรูปแบบมากขึ้น
- ไม่ควรอ่านให้ฟังเพราะใครก็อ่านเองได้ น่าจะเป็นการขมวด Concept ที่ตนคิดถ่ายทอดให้ผู้ฟัง เพื่อแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อ่านให้ฟัง น่าเบื่อมาก
- ฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง ดร. เป็นแบบนี้ทุกคนหรือเปล่า
- น่าจะสลับไว้ตอน Section สุดท้าย
- น่าสนใจและเข้าใจง่ายสำหรับผู้เข้าร่วมอภิปราย อย่างไรก็ตามทั้งสามท่านควรนำเสนอเป็น Dialogue มากกว่าต่างคนต่างมาอ่าน Paper ของตนในประเด็นเดียวกัน
- อ.ธเนศ มานั่งอ่าน Paper ทำไม
- มีวิธีการบรรยายแบบอ่านทุกคนเลย นี่น่าเป็นเรื่องจริงจังที่พูด
- ไม่ควรอ่าน Paper (อ.ธเนศ) ไม่ควรไม่ส่ง Paper (อีก 2 คน)
- การนำเสนอเข้าใจยาก
- เรื่องน่าสนใจ แต่การนำเสนอแบบอ่านเรื่อยๆทำให้ยากให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจให้มากกว่านี้
- วิทยากรไม่ควรอ่านบทความทั้งหมด แต่ควรสรุปและชี้ประเด็นที่น่าสนใจ
- วิทยากรน่าจะสรุปประเด็นไม่ควรอ่านให้ฟัง และผู้ดำเนินรายการควรจะถามความเห็นมากกว่านี้ คือ มีประเด็นที่จะถามวิทยากรแต่ละคนเพื่อแสดงมุมมองของแต่ละคน เป็นการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับมนุษยศาสตร์ต้องห้าม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายมองภาพชัดเจนขึ้นและสนใจ... ไม่ใช่วิทยากรต่างคนต่างนำเสนอของตนแล้วก็จบ
- ไม่ควรอ่านให้ฟัง ควรมีประเด็น + ขยายประเด็น
- ผ.ศ. ธเนศ บรรยายเร็วมาก ฟังไม่ทันค่ะ
- วิทยากรไม่ควรมาอ่าน Paper ให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟัง ควรจะสรุปประเด็น + อภิปราย เพราะทุกคนสามารถอ่านเองได้ นอกจากนี้เวลาในการอภิปรายมีน้อย
- ผ.ศ. ธเนศ พูดเร็วมาก
- ความจริงน่าจะแยกทั้ง 3 คนให้พูดคนละตอนไปเลย จำเป็นหรือไม่ที่ต้องให้เจ้าภาพพูดบ้างหรือไม่พูดก็ได้
- เนื้อหาดีมาก มีความน่าสนใจทั้งน้ำเสียงและเนื้อหา บุคลิกน้ำเสียงทำให้ผู้ฟังสนใจ มีความรู้มากมาย มีประโยชน์จริงๆ การถ่ายทอดประกอบด้วยสื่อการสอนชั้นดี เอกสารมีความน่าสนใจเหมาะสมมาก ในทางวิชาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นนักวิชาการที่ค้นคว้าและรักการอ่านมากๆ

- ผู้ดำเนินรายการ (รศ.สุพรรณภา สภาอานันท์) ทำการสรุปและขยายความเนื้อหาการบรรยาย ทำให้
เข้าใจมากขึ้นดี สามารถทำความเข้าใจ ในเนื้อหาที่ค่อนข้างเข้าใจยากได้ง่ายขึ้น
- Reading the paper is boring.

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการระดับชาติ

“เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒”

วันที่ ๑๐ – ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อหัวข้อ... ศิลปะและวรรณกรรมขั้วขึ้น ศิลปะและวรรณกรรมเยี้ยวยา

วิธีคิดและวิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ : อดีต ปัจจุบัน อนาคต

ภาษา สื่อ จินตนาการ อำนาจ

ความเป็นไทย ความเป็นอื่น

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์	7 ท่าน	☒ นิสิต / นักศึกษา	12 ท่าน
☒ สื่อมวลชน	3 ท่าน	☒ ผู้สนใจ/อื่น ๆ	3 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสนใจ อย่างยิ่ง	ดี/น่าสนใจ ใจมาก	ดี/ น่าสนใจ	ดี/น่าสนใจ พอใช้	ไม่ดี/ไม่ สนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	15	6	7	1	-
ประโยชน์ที่ได้รับ	15	7	4	4	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	13	8	9	2	-
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	16	7	7		-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	7	10	5	3	1

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

อ.ชลธิป วสุวัต

- น่าสนใจมากค่ะ
- ประเด็นที่น่าสนใจดีมาก
- น่าจะมีการประชาสัมพันธ์และเปิดให้ประชาชนเข้ารับฟังมากกว่านี้

คุณกอบพร มณีรัตน์

- น่าเสียงในการอธิบายชัดเจนดีมาก เนื้อหาที่ดีค่ะ เป็นกำลังใจให้ทำงานอย่างนี้ต่อไปนะคะ

หัวข้อ วิธีคิด วิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์

- เป็นหัวข้อที่น่าสนใจและน่าจะเป็นแนวการเปลี่ยนความเป็นคนให้เป็นการพิจารณาตัดสินสรรพสิ่งที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ
- ควรจะมีการสืบต่อหรือเติมการให้ความรู้และเสนอต่อคนหลายๆวัยตามสื่อต่างๆเพื่อความเสมอด้วยความคิด (ทฤษฎี)
- สร้างแบบการคิดที่เป็นระบบที่เป็นสัมมาทิส
- วิทยากรไม่รักษาเวลา
- ควรแนะนำภูมิหลังของวิทยากร จะได้เข้าใจมากกว่านี้

**แบบประเมินผลภาพรวมของ
การประชุมวิชาการระดับชาติ
“เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ ๒”**

วันที่ ๑๐ – ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลผู้เข้าร่วมประชุม

☒ อาจารย์ 61 ท่าน ☒ นิสิต / นักศึกษา 44 ท่าน
☒ สื่อมวลชน 2 ท่าน ☒ ผู้สนใจอื่นๆ 11 ท่าน

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามรายการประเมินต่อไปนี้

ความคิดเห็น	ดี/น่าสน ใจอย่างยิ่ง	ดี/น่าสน ใจมาก	ดี/ น่าสน ใจ	ดี/น่าสน ใจพอ ใช้	ไม่ดี/น่า สนใจ
เนื้อหาของการประชุมวิชาการ	41	49	26	2	-
ประโยชน์ที่ได้รับ	39	47	27	4	-
ความเหมาะสมของวิทยากรอภิปราย	39	45	32	7	-
ความเหมาะสมของวิทยากรเสนางานวิจัย	27	57	29	6	-
เอกสารประกอบประกอบการประชุม	28	58	22	5	1
ระยะเวลาของการจัดประชุม	23	60	29	10	1
สถานที่จัดประชุม	26	56	28	10	5
อาหารและอาหารว่าง	17	41	32	22	4
ความพร้อมของโสตทัศนูปกรณ์	20	53	34	13	1

ความคิดเห็นเพิ่มเติม /ข้อเสนอแนะ

- บาง section ผู้เสนอผลงานอ่านให้ฟัง ทำให้บรรยากาศน่าเบื่อ และคิดว่า เป็นช่วงที่ทำให้เสียเวลา
- ระยะเวลาการเสนอหัวข้อที่น่าสนใจบางครั้งอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ต้องเลือกฟังหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งเพียงหัวข้อเดียว ทั้งๆ ที่อยากฟังทั้ง ๒ หัวข้อ จึงอยากให้จัดหัวข้อคละๆ กันในคนละเวลา ไม่ควรซ้อนเวลากัน

- อาหารว่างและอาหารกลางวันไม่อร่อย ไม่แสดงอัตลักษณ์ของล้านนา ทำให้ผิดหวังมากที่ต้องมารับประทานข้าวราดแกงซึ่งหาทานได้ทั่วไปตามร้านข้างทาง
- วิทยากรบางท่านอ่านงานที่ตนเขียนซึ่งไม่เหมาะสม
- เสียเวลาในการจัดน้อยไป (แต่ถ้าเป็น ๓ วันก็ไม่แน่ใจว่าอาจมากไปไหม)
- เน้นงานวิจัยวรรณกรรมมากเกินไป อยากให้มีความหลากหลายมากกว่านี้
- อาหารไม่อร่อย
- ควรจัดแบ่งประเด็นที่มันชัดเจน และแจ้งวิทยากรให้ทราบทั่วกันเพราะบางรายการวิทยากรเหมือนพูดคนละเรื่องคนละประเด็น
- ควรให้หัวข้อละเอียดก่อนการประชุมประมาณ ๑ เดือน เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าควรจะยอมเสียเวลามาฟังดีไหม หลายหัวข้อน่าสนใจมาก และอยากชักชวนผู้อื่นมาฟังด้วย เสียเวลาที่ฟังได้รายการหัวข้อเมื่อมาลงทะเลเป็นนแล้ว
- เรื่องโลตัสปลูกปรณ ควรปรับปรุงบางจุด โดยเฉพาะห้องประชุมเล็ก ที่บางห้องไม่ได้จัดไมโครโฟนไว้สำหรับผู้ถามคำถาม
- ควรจัดทำกำหนดการประชุมให้เข้าใจง่ายขึ้น
- ครั้งต่อไปควรจัดที่ ม.ปัตตานี
- วิทยากรควรรักษาเวลาเพื่อให้วิทยากรท่านอื่นมีโอกาสเต็มที่ในการเสนอผลงานของตนเองและผู้ฟังมีเวลาในการอภิปรายมากขึ้น
- วิทยากรกลุ่มย่อยควรรักษาเวลาในการนำเสนอ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น
- การนำเสนอผลงานควรสรุปประเด็นจากเอกสารไม่ใช่การอ่านเอกสาร
- เพื่อเป็นการประหยัดทรัพยากรกระดาษ ขอเสนอว่าบทความต่างๆ อาจแจกในรูปแบบดิสเกตต์เพียงแผ่นเดียว (หรือสองแผ่น) นอกจากนี้ยังช่วยลดน้ำหนักของสัมภาระที่ต้องนำกลับ
- เป็นเวทีสัมมนาทางวิชาการที่ให้สาระอย่างยิ่ง ควรแก่การจัดขึ้นอย่างมากเป็นประโยชน์แก่นักมนุษยศาสตร์ในทุกๆ สาขาวิชา คิดเห็นว่าครั้งต่อไปควรเพิ่มเนื้อหาทางมนุษยศาสตร์ให้ครอบคลุมทุกสาขาทางมนุษยศาสตร์ให้มากขึ้น
- เป็นการจัดที่ดีและควรมีแบบนี้ต่อไป ส่วนสถานที่ในปีนี้เป็นภาคใต้บ้างเพราะวิทยากรบางท่านพูดถึงภาคใต้ในมุมมองของคนท้องถิ่น หากได้ไปอยู่ในพื้นที่นั้นก็คงได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นและเข้าใจภาคใต้ในอีกมุมมองหนึ่ง
- ขอทางโรงแรมช่วยตรวจเช็คโต๊ะในห้องเสนาต่อด้วย เพราะโยกแล้ว
- เนื้อหาบางหัวข้อควรแยกออกไปเฉพาะไม่ควรมารวมกลุ่ม เพราะกรอบ เนื้อหา มีลักษณะไม่สัมพันธ์กันกับหัวข้อเรื่องใน section นั้น เช่น หัวข้อที่เป็นเศรษฐศาสตร์

- ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่พัก และสถานที่ประชุมให้ละเอียดกว่านี้เพื่อความสะดวกของผู้เข้าประชุมที่มีปัญหาทางกายภาพ
- การอภิปรายใน section มนุษยศาสตร์ต้องห้าม ยังไม่มีความดึงดูดใจ วิทยากรแต่ละคนน่าจะสรุปประเด็นให้ชัดเจน
- เนื้อหาดี แต่อาจารย์บางท่านอ่านเป็นส่วนมาก ทำให้น่าเบื่อ ผู้ดำเนินการอภิปรายควรดูแลเวลาของผู้เสนอฯ ให้ตรงตามเวลา
- ตารางชุดแจกดูยากมากเพราะสลับไปสลับมา
- เอกสารประกอบการนำเสนอของนักวิชาการน่าจะมีการ update สรุปรวมข้อเสนอของนักวิชาการล่าสุด
- เอกสารการปรับให้เหมือนกับสิ่งที่นักวิชาการพูดนำเสนอในวันจริง
- การรักษาเวลา ควรจะมีความเข้มงวดมากกว่านี้ เพราะทำให้เสียโอกาสในการรับฟังต่างห้อง หรือแม้แต่ห้องเดียวกันก็อาจจะพลาดได้
- ตารางของการสัมมนา ค่อนข้างสับสน ทั้งในการเสนอวันเวลา+ ภาพรวมการใช้ห้องต่างๆ
- เขียนหนังสือไม่ถนัด ไม่มีโต๊ะ ห้องแคบค่ะ
- ควรจัดห้องประชุมย่อยให้มีโต๊ะและเก้าอี้จะได้สะดวกในการจดบันทึกการประชุม
- ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลความพร้อมของสถานที่ และเสียงและบรรยากาศแวดล้อม
- กรอบคิดยังเป็นเพียงการมองเพียงด้านเดียว เนื่องด้วยประสบการณ์ชีวิตของเราต่างกันด้วยปัจจัยหลายด้าน
- ควรจัดลำดับเนื้อหาให้นำเสนอให้เหมาะสมกับเวลาของวิทยากร
- ไม่ควรสลับเปลี่ยนหัวข้อนำเสนอ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมพลาดโอกาสในหัวข้อที่สนใจในกลุ่มอื่น
- เวลาในการนำเสนอในบางหัวข้อน้อยเกินไป ทำให้วิทยากรไม่ใช่สามารถนำเสนอได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะที่มีผู้อภิปรายหลายคน
- เวลาที่ใช้ในการนำเสนอไม่ตรงตามกำหนด
- วิทยากรบางคนไม่รักษาเวลา ใช้เวลาของวิทยากรคนอื่นจนหมดก็มี ทำให้ผู้ฟังหมดโอกาสได้ความรู้ไปอย่างน่าเสียดาย (กรณี ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล)
- ควรรักษาเวลาตามกำหนดการ
- ผู้ดำเนินการอภิปรายควรจะดำเนินการอภิปรายให้เหมาะสมทั้งในแง่การควบคุมเวลา การสรุป
- ควรเน้นให้ผู้เสนอผลงานรักษาเวลา อย่ากินเวลาของผู้อื่น
- ผู้เสนอควรสรุปประเด็น ไม่ควรมาอ่านหรือร่ายยาวส่วนที่ไม่จะเป็น
- ควรจัดเวลาให้ขนานกัน ศิลปะ Vs วรรณกรรม Vs ปรัชญา

- ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่พักและสถานที่ประชุมให้ละเอียดกว่านี้ เพื่อความสะดวกของผู้เข้าประชุมที่มีปัญหาทางกายภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการประชุมวิชาการในปีต่อไป

- น่าจะจัดในสถาบันการศึกษา เพื่อบรรยากาศทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้นิสิต / นักศึกษา เข้าร่วมได้มากขึ้น
- น่าจะจัดประชุมในสถาบันการศึกษาเพื่อให้ได้บรรยากาศทางวิชาการอย่างแท้จริง
- ควรจะมีการประสานงานที่ดีกว่านี้ ทั้งการจัดเตรียมสถานที่ และการจัดแบ่งหัวข้อ ที่สำคัญคือ สถานที่ในการจัดควรอยู่ในบริเวณเดียวกัน ไม่ใช่ต้องมาคอยผจญภัยหาห้องบรรยาย
- ในการประชุมครั้งต่อไปควรเป็นเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์เพื่อศาสตร์อื่นๆ ในทุกสาขา
- การจัดเวลารายการควรจัดให้เหมาะสมกับหัวข้อต่างๆ ตรงกับความจริงของแต่ละรายการ และควรมี paper ในรายการสำคัญๆ ให้ครบ
- การจัดรายการ / จัดเวลา ดูให้เหมาะสมและตรงกับความ เป็นจริง
- อยากให้คงมุมมองที่หลากหลายของการใช้มนุษยศาสตร์ต่อไป
- ควรจัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยทางจังหวัดภาคใต้บ้าง
- จัดสัก ๓ วัน ที่ ม.ปัตตานี
- ควรไปจัดที่ภาคใต้เพราะคนได้น่ารัก (ม. ปัตตานี)
- ช่วงเวลา สถานที่ ผู้จัดทำได้ดีมาก แต่ประเภทลักษณะอาหาร ของว่าง ควรปรับปรุง แก้วน้ำ เปลาที่อยู่ในห้องประชุมควรเปลี่ยนเมื่อมีการแบ่งห้อง เพราะคนนั่งเปลี่ยนที่ แต่แก้วเดิมแล้ว เอน้ำมาเต็มเท่านั้น
- ควรมีประเด็นมนุษยศาสตร์ชาวบ้าน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ชาวบ้าน / รากหญ้า / กลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ ให้มีพื้นที่ในการประชุมด้วย (มนุษยศาสตร์ถิ่นใต้)
- ปรับค่าลงทะเบียนถูกลง เพราะนักเรียน นักศึกษา ประชาชน ที่อยากเข้ามาฟังหรือสนใจ ได้มีโอกาสมาเรียนรู้ได้มากขึ้น
- ปรับค่าลงทะเบียนให้ลดลง เพื่อขยายกลุ่มประชาชนที่สนใจเข้ามาฟัง โดยเฉพาะ นักเรียน นักศึกษา
- ควรจัดที่หอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จัดโรงแรมอื่น, ประชาสัมพันธ์เยอะๆ ล่วงหน้า
- สถานที่จัดประชุมมีดี
- สมควรจัดภาคใต้บ้าง เพื่อเป็นการไปเยี่ยม นอกจากนี้ควรมีบุคลากรในศาสตร์สาขาอื่นมาร่วม สัมมนาด้วย เพื่อเป็นการบูรณาการทางการศึกษา

- ควรมีการจัดประชุมแบบนี้อีกแต่อาจเปลี่ยนประเด็นให้แตกต่างจากครั้งที่ 1 และ 2
- การจัดแบบนี้ไม่ควรเปลี่ยนแปลงรายการ เพราะบางหัวข้อที่เลือกไว้แล้วต้องตัดออกเพราะเปลี่ยนเวลาแล้วไม่ตรงกัน

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม งานประชุมเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทยครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐-๑๑ สิงหาคม		
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
ผู้ทรงคุณวุฒิและเจ้าหน้าที่ สกว.		
๑	ศ.ดร.ปิยะวัติ บุญ-หลง	ผู้อำนวยการ สกว.
๒	รศ.ดร.วารุณี บุญ-หลง	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๓	ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย	ผอ.ฝ่ายชุมชนและสังคม (สกว.)
๔	อ.นิตยา มาศะวิสุทธิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๕	ผศ.ดร.ธีระ นุชเปี่ยม	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๖	ศ.ดร.ปราณี กุลละวณิชย์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๗	รศ.ดร.เรณูทัย สัจจพันธุ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๘	ผศ.ดร.อาวรรณ โอภาสพัฒนกิจ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๙	ดร.สินธุ์ สโรบล	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๐	คุณพรทิพย์ ลิ้มประสิทธิ์วงศ์	สกว.
๑๑	คุณอาภา พงศ์ศิริแสน	สกว.
๑๒	คุณ ปัทมากร คติธรรมนิตย์	สกว.
๑๓	รศ.ดร.อนง กิมสุวรรณ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๔	คุณสุภาพรณ ไกรฤกษ์	ศูนย์ประสานงาน สกว.
๑๕	คุณเดือนเพ็ญ วงศ์จันทร์	ศูนย์ประสานงาน สกว.
๑๖	ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๑๗	คุณรัตนา กิตติกร	ประชาสัมพันธ์ สกว.
๑๘	คุณลดาวัลย์ คำจูน	ประชาสัมพันธ์ สกว.
๑๙	ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์	มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย(TDRI)
๒๐	คุณสุภิญญา กลางณรงค์	คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ
๒๑	คุณมุกหอม วงษ์เทศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
๒๒	คุณพรสิดิต มีสิดิตย์	ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์นครราชสีมา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		
๒๓	รศ.ดร.สุวรรณมา สถาอานันท์	ผู้ประสานงานโครงการ
๒๔	อ.ดร.สุภัทวดี อมาตยกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและผู้ช่วยผู้ประสานงาน
๒๕	คุณพรเทพ สหชัยรุ่งเรือง	เจ้าหน้าที่โครงการประสานงาน
๒๖	รศ.ดร.พจี ยุวชิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๗	ผศ.ดร.คารินา โชติทวี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๘	อ.ดร.ชุดิมา ประภาศวุฒิสาร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
๒๙	อ.ดร.มนธิรา ราโท	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๐	อ.ดร.วีระ สมบูรณ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๑	อ.ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๒	คุณศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๓	รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๔	ผศ.ดร. จาตุรี ดิงศรัทย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๕	ผศ.ดร.ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๖	คุณคมสัน รัตนะสิมากุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๗	อ.สุรัชย์ ยิ้มประเสริฐ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๘	คุณสมิทธิ์ กนกมศานะ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓๙	อ.ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๔๐	คุณวศินรัฐ นวลศิริ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่		
๔๑	รศ.ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๒	ผศ.สมชาย ปรีชาศิลป์กุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๓	อ.ดร.จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๔	อ.หทัยา จันทรมังกร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๕	อ.ศตวรรษ เปียงบุญทา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๖	รศ.สายชล สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๗	รศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๘	คุณชำนาญ แสนศิริโฮม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๙	พระภูวคัล ปิยะสโธ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๐	อ.เรียมราชย์ อักษรดิษฐ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๑	Alexander Shylov	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๒	คุณชวลิต ว่องวาริทธิย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๓	อ.ดร.ชลธิป วสุวัต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๔	คุณวรรณพรรณ์ สุรนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๕	คุณกอบปรพ มณีรัตน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๖	คุณเมธาวิ โหละสุด	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๗	รศ.สมเกียรติ ตั้งนโม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕๘	ผศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
๕๙	รศ.ดร.ศิวรักษ์ ศิวารมย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๐	อ.สยาม ภัทรานุประวัติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๑	อ.พรวิภา ไชยสมคุณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๒	อ.ชัชวาล บุญปัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๓	อ.ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๔	อ.ดร.อภิญา เพื่องฟูสกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๕	ผศ.ศรณีย์ สุขุมวาท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๖	อ.สุดาวรรณ สินธุประมา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๗	ผศ.ดร.ณิ ณ ลำปาง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๘	อ.สุรัชย์ จงจิตงาม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๖๙	อ.ดร.วรรณภา ลีระศิริ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๐	รศ.รัตนา ณ ลำพูน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๑	อ.จณิษฐ์ เพื่องฟู	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๒	อ.ดร. นันทิยา สาเทียม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๓	รศ.ดร.ธีรา ศุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๔	รศ.ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๕	รศ.สมร เชนจิจะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๖	อ.ธนนท์ เศรษฐพันธ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๗	อ.ดร.วิไลลักษณ์ สหายทอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๘	อ.เวลา กัลลโสภา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗๙	อ.บัณฑิต แสนบุญเรือง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๐	รศ.เรณู วิชาศิลป์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๑	อ.ดร. จิตรลดา บุณรัตน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๒	ผศ.นฤมล ธีรวัฒน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๓	ผศ.จุฬพร วิภาสุรมนทล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๔	อ.บดินทร์ จินดา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๕	อ.กุลย์พิรล กลิ่นบุหงา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๖	คุณอุศนา นาศรีเคน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๗	คุณอภิวัฒน์ พันธุ์สุข	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
นักศึกษา		
๘๘	ไมท วงศ์อนุตรโรจน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๘๙	คัทลียา รัตนวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๐	ยุวดี ช่วยกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๑	วิสิษฐ์ คิดคำสวน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๒	ลลิตา ยาทำเสน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๓	มงคล เจริญจิตต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๔	วรรณสิริ ทิพย์มงคล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๕	กิตติพงษ์ พลอยวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๖	ทีมาญวัฒน์ สวัสดิ์ดลออก	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๗	อภิวัฒน์ บุตรอุดม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๘	นครินทร์ กลิ่นบุศย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๙๙	พระมหาคำจันทร์ เครือชุย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๐	กชกร สังข์คง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๑	เอกฤทัย ฉัตรชัยเดช	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๒	นาตนัดดา ชื่นแสงเนตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๓	อิสระ ตรีปัญญา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๔	จิรศักดิ์ เฟื่องพลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๕	กุลย์พิรล กลิ่นนุหงา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๖	จิตรา นุช ปานขาว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๗	อารียา จินมหันต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๘	เกี้ยวสัมพันธ์ ราชพน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๐๙	บัววัน สิริพงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๑๐	จิตติมาพร ดันจำปา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๑๑	Mr. Lamphong Khanthavanh	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๑๒	Mr. Nalongsack Xayalath	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๑๓	Ms. Souleekhane Phommavongsa	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยทักษิณ		
๑๑๔	ผศ. อนันต์ อารีย์พงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๑๕	รศ.ปรีชา ทิชนพงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๑๖	อ.บัวงาม ห่อแก้ว	มหาวิทยาลัยทักษิณ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
๑๑๗	อ.สุนีย์ ลิ้มบุญย์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๑๘	อ.คันสนีย์ จันทร์อานภาพ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๑๙	อ.ศิริพร ชนะสิทธิ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๒๐	อ.วิญญู ต้นพิทยคุปต์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๑๒๑	อ.จิน อังสุ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		
๑๒๒	ผศ.ธเนศ วงศ์ยานนาวา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๓	รศ.ดร.เกษียร เตชะพีระ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๔	ผศ.ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๕	อ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๖	ผศ.ดร.ธเนศ อารณสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๗	อ.กฤษณา พรพิบูลย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๘	ผศ.อดิสร หมวกพิมาย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๒๙	อ.ภัลลร เขียวปัญญา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต		
๑๓๐	อ.เอกวิณ ขุนบุญจันทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร		
๑๓๑	รศ.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๑๓๒	อ.นาฏนัสดา พงษ์ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๑๓๓	อ.สนธิ ปิ่นศักดิ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
๑๓๔	อ.คมกฤช ตาชม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยบูรพา		
๑๓๕	อ.ศศิธร ธาตุเหล็ก	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๓๖	อ.ธนิกันต์ กู้เกียรติ	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๓๗	อ.ภริณี อุดมมณีสุวัฒน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๓๘	อ.ศรีบุญญา ขวัญทอง	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๓๙	อ.เอกพงศ์ ประสงค์เงิน	มหาวิทยาลัยบูรพา
๑๔๐	อ.อภิรักษ์ ชัยปัญญา	มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยพายัพ		
๑๔๑	รศ.ดร.มารค ตามไท	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๒	อ.จิราภรณ์ สุนทรธรรม	มหาวิทยาลัยพายัพ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
๑๔๓	ผศ.ศิวาพร วัฒนรัตน์	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๔	อ.วิชนนที วงศ์ศิริอำนวย	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๕	อ.ชฎารัตน์ สุนทรธรรม	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๖	อ.รวิพิมพ์ สมจิตร	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๗	อ.มัลลยา นริติศยภูติ	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๘	ผศ.ดร. แกมมณี เจริญวงศ์	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๔๙	อ.ณริสสร ธีรทีป	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๐	อ.ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๑	อ.ธันวา เบญจวรรณ	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๒	อ. ปิยรัตน์ ปันลิ	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๓	อ.วิศิษฐ์พร รัตนประยูร	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๔	อ. สุญานี เย็นใจ	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๕	อ.วิรสลา ชลิตาพงศ์	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๖	อ. พัชรกร เจ้าตระกูล	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๗	อ. อาทิตยา จันทิมา	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๘	อ.สุชาติ เศรษฐมาลินี	มหาวิทยาลัยพายัพ
๑๕๙	อ.บรรจง ศิละวงษ์เสรี	มหาวิทยาลัยพายัพ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม		
๑๖๐	อ.ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๑๖๑	อ.มัทนา เจริญวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๑๖๒	อ.ถวัลย์ ภูถวัลย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๑๖๓	อ.เบญจพร ดิขุนทด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้		
๑๖๔	อ.ดร.บงกชมาศ คลักก์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๑๖๕	อ.พรทิพย์ คำดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๑๖๖	อ.สุวรรณ เลียงหิรัญถาวร	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๑๖๗	อ.หทัยา อนันต์สุชาติกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๑๖๘	ผศ.ลลิตา ภูทอง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง		
๑๖๙	อ.วิไลลักษณ์ บุญเคลือบ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
มหาวิทยาลัยรังสิต		
๑๗๐	อ.ปัญญา ศรีวัลลภานนท์	มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง		
๑๗๑	รศ.ดร.อัจฉรา เฟ่งพานิช	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์		
๑๗๒	อ.วรรณรัตน์ นาทิ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร		
๑๗๓	ผศ.ดร.เฉลิมศรี จันทสิงห์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๗๔	อ.นันท์วัลย์ สุนทรภาระลิตย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๗๕	อ.มนทรัตน์ พิทักษ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๗๖	อ.ปัทมา ทิมประเสริฐกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๗๗	อ.วิมลศิริ กลิ่นบุปผา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๗๘	อ.ชาญณรงค์ บุญหนุน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ		
๑๗๙	รศ.สุภา ปานเจริญ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๘๐	รศ.อัศรา บุญทิพย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๘๑	อ.สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๘๒	อ.พิพาภรณ์ บุญประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๘๓	อ.วิธัญญา วัฒนโธ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม		
๑๘๔	อ.ว่าที่ ร.ต. สมเกียรติ แสงอรุณเฉลิมสุข	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์		
๑๘๕	ผศ.ดร.สุจิตรา จรจิตร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๑๘๖	ผศ.กฤษณีย์ ไทยะวณิช	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๑๘๗	อ.วิภาภ คัญทัพ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช		
๑๘๘	รศ.ดร. จิตรา วีรบุรินทร์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช
๑๘๙	อ.ดร.ลัดจิต เจนนมกาญจน์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย		
๑๙๐	อ.สัญญา ภูแก้วเผือก	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
๑๙๑	อ.ธนิภาญจน์ จินาพันธ์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
๑๙๒	ผศ.ดร.ธเนศ เวศม์ภาดา	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี		
๑๙๓	อ.ชญานนท์ แสงศรีจันทร์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๑๙๔	อ.รุ่งทิพย์ อ้นมัย	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี		
๑๙๕	อ.ทวีศักดิ์ สุรชาติดำรงรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง		
๑๙๖	อ.ธานินี แข็งขัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม		
๑๙๗	ผศ.ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา		
๑๙๘	ผศ.จินดา เกณฑ์มา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๑๙๙	ผศ.กรรณิการ์ ฤทธิเดช	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
๒๐๐	ผศ.มยุรี สุทธิเลิศอรุณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์		
๒๐๑	ผศ.พิพัฒน์ อริยะะภูกันต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒๐๒	อ.เสนอ ตริวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒๐๓	อ.สุศักดิ์ กาญจนเพชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา		
๒๐๔	ผศ.พัทนา ฉายศรีศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๒๐๕	ผศ.ปิยะวรรณ สุธารัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์		
๒๐๖	อ.สุทธินันท์ สายสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๒๐๗	อ.บุญวัฒน์ บุญสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา		
๒๐๘	ผศ.สมัย วิถีรุ่งโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต		
๒๐๙	คุณรัชฎาพร อนันตริยเวช	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
๒๑๐	คุณฐิติยา เนตรวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
๒๑๑	คุณสายสุดา บันตระกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
๒๑๒	คุณสายทิพย์ ธรรมชีวีวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
โรงเรียนบ้านห้วยแห้ง จ.แม่ฮ่องสอน		
๒๑๓	อ.พิมุข ชาญธนะวัฒน์	โรงเรียนบ้านห้วยแห้ง จ.แม่ฮ่องสอน
วิทยาลัยพาริอิสเทอร์น		
๒๑๔	อ.หนึ่งฤทัย บุญยานพคุณ	วิทยาลัยพาริอิสเทอร์น
๒๑๕	อ.สุวรรณี ทองรอด	วิทยาลัยพาริอิสเทอร์น
University of Wisconsin		
๒๑๖	ศ.ดร.ธงชัย วินิจจะกุล	University of Wisconsin
บุคคลทั่วไป		
๒๑๗	คุณเหมือนวาด มุขประดิษฐ์	กรุงเทพ
๒๑๘	คุณสุณีย์ วงศ์ไศยวรรณ	โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
๒๑๙	คุณอติปาต เกตตะพันธ์	รัฐแคลิฟอร์เนีย
สื่อมวลชน		
๒๒๐	คุณจิรภัทร บัวอิน	สำนักข่าวประชาธรรม
๒๒๑	คุณวิมลวรรณ ปัญญาจุ	นสพ.ไทยนิวส์
๒๒๒	คุณพัชรินทร์ วงศ์वालเรื่อน	นสพ.ไทยนิวส์
๒๒๓	คุณฉัตรชัย ชัยมนต์	นสพ.พลเมืองเหนือ
๒๒๔	คุณวรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง	Open
๒๒๕	คุณองอาจ เตชา	สื่อมวลชน
๒๒๖	คุณเจษฎา โชติกิจภิราชัย	สื่อมวลชน
๒๒๗	คุณอนุเทพ ปูนสง	สำนักข่าวประชาธรรม
๒๒๘	คุณคำรบ คุณสินา	สำนักข่าวประชาธรรม
๒๒๙	คุณแสงดาว ศรีเมือง	นักเขียนอิสระ
๒๓๐	คุณจินตนา กิจมี	มติชน